

UNIVERZITA HRADEC KRÁLOVÉ

Pedagogická fakulta

BAKALÁŘSKÁ PRÁCE

Univerzita Hradec Králové
Pedagogická fakulta
Katedra sociální patologie a sociologie

Kriminalita páchaná na seniorech

Bakalářská práce

Autor: Věra Mrtková
Studijní program: B7507 Specializace v pedagogice
Studijní obor: Sociální patologie a prevence
Vedoucí práce: Mgr. Stanislava Hoferková, Ph.D.

UNIVERZITA HRADEC KRÁLOVÉ

Pedagogická fakulta

Akademický rok: 2014/2015

ZADÁNÍ BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

(PROJEKTU, UMĚLECKÉHO DÍLA, UMĚLECKÉHO VÝKONU)

Jméno a příjmení:	Věra Mrtková
Osobní číslo:	P12609
Studijní program:	B7507 Specializace v pedagogice
Studijní obor:	Sociální patologie a prevence
Název tématu:	Kriminalita páchaná na seniorech
Zadávací katedra:	Katedra sociální patologie a sociologie

Zásady pro vypracování:

Bakalářská práce se zabývá problematikou kriminality páchané na seniorech v České republice. V teoretické části práce vymezuje základní pojmy zmiňované problematiky. Popisuje typické chování seniorů a důvody, proč se snadno stávají oběťmi protiprávního jednání, věnuje se typologii pachatelů. Empirická část práce se zaměřuje na problematiku kriminality páchané na seniorech v České republice s využitím analýzy statistických údajů a na základě výsledků navrhuje vhodné formy prevence.

Rozsah grafických prací:
Rozsah pracovní zprávy:
Forma zpracování bakalářské práce:
Seznam odborné literatury:

Vedoucí bakalářské práce:	Mgr. Stanislava Hoferková, Ph.D. Katedra sociální patologie a sociologie
Oponent bakalářské práce:	Mgr. et Mgr. Tereza Raszková

Datum zadání bakalářské práce:	28.2.2014
Termín odevzdání bakalářské práce:	20.4.2015

L.S.

doc. PhDr. Pavel Vacek, Ph.D.
děkan

PhDr. Václav Bělík, Ph.D.
vedoucí katedry

dne

Prohlášení:

Prohlašuji, že jsem tuto bakalářskou práci vypracovala pod vedením vedoucího práce samostatně a uvedla jsem všechny použité zdroje a literaturu.

V Hradci Králové dne 15.4.2015

Poděkování

Děkuji touto cestou vedoucí práce Mgr. Stanislavě Hoferkové, Ph.D. za pomoc, konzultace a cenné rady, které mi poskytla v průběhu psaní mé bakalářské práce.

Anotace:

MRTKOVÁ, Věra. *Kriminalita páchaná na seniorech*. Hradec Králové, 2015. Univerzita Hradec Králové, Pedagogická fakulta, Katedra sociální patologie a sociologie

Bakalářská práce se zabývá problematikou kriminality páchané na seniorech v České republice. Vymezuje a definuje základní pojmy zmiňované problematiky – senior, stáří, stárnutí, popisuje různé způsoby chování starých lidí a uvádí důvody, proč se senioři stávají oběťmi kriminálního chování. Dále se obecně zabývá kriminalitou, typologií obětí protiprávního chování a uvádí typologii pachatelů tohoto jednání. Vymezuje druhy protiprávního jednání páchané na seniorech. Empirická část práce analyzuje získané statistické údaje o evidovaných obětech trestné činnosti v České republice v letech 2010 – 2014 a uvádí podíl obětí trestné činnosti ve věku 60 a více let. Cílem bakalářské práce je zmapování kriminality páchané na seniorech v České republice v letech 2010 – 2014 a dále navržení vhodných forem prevence.

Klíčová slova

kriminalita, senior, oběť, pachatel, prevence

MRTKOVÁ, Věra. Criminality Comitted on Senior Sitizens.Hradec Králové, 2015. The University of Hradec Králové, Pedagogical Faculty, Department of Patology and Sociology

My bachelor's work deals with the problems that is committed on senior citizens in the Czech Republic. It states and defines the basic concepts of these problems - senior citizen, old age, aging. It describes different ways of the behaviour of old people and states the reasons why senior citizens become victims of the criminal conduct. Next, it generally deals with the criminality and typology of a victim of the unlawfull conduct and states the typology of the perpetratos od such a conduct. It defines the kinds of the unlawfull behaviour that is committed on senior citizens. The empirical part of the work analyses the acquired statistical data on the recorded victims of the criminal activity in the Czech Republic in 2010-2014 and states the share of the victims of the criminal activity at the age of 60 and more. The aim of my bachelor's work is to map out the criminality that is committed on senior citizens in the Czech Republic in 2010-2014 and to suggest the proper forms of the prevention.

Key words

criminality, senior citizen, victim, perpetrator, prevention

Úvod.....	9
1. Charakteristika seniora	10
1.1. <i>Definice pojmu senior</i>	<i>11</i>
1.2. <i>Stárnutí.....</i>	<i>13</i>
1.3. <i>Typické obrazy chování seniorů.....</i>	<i>18</i>
2. Kriminalita páchaná na seniorech.....	20
2.1. <i>Charakteristika kriminality</i>	<i>20</i>
2.2. <i>Viktimologie oběti</i>	<i>22</i>
2.3. <i>Pachatel trestné činnosti</i>	<i>26</i>
2.4. <i>Druhy protiprávního jednání páchaného na seniorech</i>	<i>29</i>
3. Výzkumné šetření.....	32
3.1. <i>Cíl výzkumného šetření a výzkumný problém.....</i>	<i>32</i>
3.2. <i>Zvolená výzkumná metoda</i>	<i>32</i>
3.3. <i>Výsledky výzkumného šetření</i>	<i>34</i>
3.4. <i>Shrnutí výsledků výzkumného šetření.....</i>	<i>45</i>
4. Prevence kriminality páchané na seniorech	46
4.1. <i>Formy prevence vhodné pro seniory.....</i>	<i>47</i>
Závěr.....	48
Seznam použitých zdrojů.....	50

Úvod

Stárnu, a snad to mi brání vzpomenout, ve které válce jsem četl o mladistvé odvaze pozdějšího vynálezce rentgenových paprsků, jenž dokázal svému učiteli říci, že stáří není žádná zásluha, neboť i osel zbělí. Jsa mlád, obdivoval jsem jeho výrok i vynález.

O mnoho let později jsem si uvědomil, že nebylo čemu se klanět, neboť pravý opak má blíže k pravdě.

A tak se mi zdá, že mládí není žádnou výsadou, neboť každý přichází na tento svět nestará, aniž pro to hne prstem. Avšak dorůst, nebo lépe – doběhnout do vyššího věku a být užitečný – to je jeden z největších lidských výkonů, něco víc než zázrak, vlastně rekord vyžadující neobyčejně mnoho práce i vynikajících osobních vlastností (Hovorka, 1980, s. 10).

Každá etapa vývoje lidské společnosti s sebou přináší nejen pozitiva, ale také negativa. Jedním ze stále aktuálnějších společenských problémů současné doby je bezesporu téma kriminality páchané na seniorech. Senioři jsou jednou ze specifických skupin obyvatelstva, která je tímto sociálně patologickým jevem ohrožena nejvíce. S přibývajícím věkem u nich ubývá fyzických sil, přátel a sociálních kontaktů. Naopak přibývají zdravotní problémy a omezení, objevují se různé potíže a nemoci. Oběti z řad seniorů jsou velmi zranitelné a nejsou ve většině případů schopny ubránit se protiprávnímu jednání. Věk obyvatelstva se zvyšuje, do kategorie „seniorů“ patří stále více lidí a je proto na čase, aby se této věkové kategorii věnovala zvýšená pozornost.

Já sama jsem se s kriminalitou páchanou na seniorech ve své práci setkala mnohokrát, pracuji jako policistka, a z vlastní zkušenosti vím, že komunikace s některými seniory je velmi náročná i zdoluhavá. Při řešení jejich problémů je třeba věnovat jim potřebný čas a hlavně být trpělivý.

Cílem bakalářské práce je zamyslet se nad problematikou kriminality páchané na seniorech a nastínit možné způsoby prevence.

Teoretická část si klade za cíl zejména vymežit základní pojmy související s tímto tématem a charakterizovat problematiku kriminality. Je třeba charakterizovat oběť protiprávního jednání i jejího pachatele a uvést nejčastější druhy protiprávního jednání páchané na seniorech.

Výzkumné šetření s použitím aktuálních statistických údajů vymezuje podíl seniorů jako obětí protiprávního jednání na celkovém počtu evidovaných obětí kriminality v České republice v letech 2010 -2014. Na základě výsledků výzkumného šetření jsou navrženy různé formy prevence.

1. Charakteristika seniora

Každá společnost si vytvářela specifické pojetí stáří, od něhož pak bylo odvíjeno také konkrétní sebepojetí starých lidí. Ti se pak v důsledku celospolečenské atmosféry buď cítili skvěle, v souhlase s převážně kladným pojetím stáří, nebo uboze a odložen, v korelaci s převažujícím negativistickým pojetím (Haškovcová, 1990, s. 59).

Stejně jako docházelo v průběhu historie lidstva k vývoji různých kultur, docházelo také ke změnám v názoru v chování ke starým lidem. Zatímco některé společenské systémy měly staré lidi v úctě a respektovali je, v jiných společenských systémech byl starý člověk považován za „zbytečného“, který pouze ujídal ze společného talíře.

V pravěku bylo stáří uctíváno pro jeho moudrost a zkušenost. Starým lidem byla poskytována péče v rámci rodu – existovala tzv. rodová solidarita. V antickém období stál v čele rodu stařešina, který disponoval mocí. V této době byla zákonem stanovena vzájemná vyživovací povinnost mezi dětmi a rodiči. V rámci péče o staré lidi byla zřizována tzv. gerontotrofia – starobince. Ve středověku je péče o staré přenesena na bedra rodin. Tradiční péče o staré lidi bez rodiny měla především charitativní charakter. Nejprve byla praktikována bohatými jedinci. Pomoc to byla sice vítaná, ale celý problém zajištění péče o staré lidi nebylo možné do budoucna řešit pouze formou jednorázových milodarů. Proto byly postupně zakládány starobince a chudobince. Jejich provoz a vedení zajišťovaly kláštery a později městské a obecní rady. Staří lidé byli ošetřováni ve špitálech. Ty fungovaly ve spojení s kláštery, kostely či kaplemi. Chorobince a starobince plnily v počátcích pouze funkci jakéhosi azylu, později, s rozvojem diagnostických a terapeutických možností a dalšími úspěchy technického rázu byl vytvořen předpoklad pro vznik moderních nemocnic, které se staly především terapeutickými a odborně ošetrovatelskými ústavy.

Tam, kde byli staří lidé považováni za zbytečné a bylo jim odpíráno právo na důstojné stáří, stali se z nich hladoví ubožáci živořící na pokraji společnosti. Často umírali hladem a vysílením, nebo byli dokonce zabíjeni. V Ohňové zemi existoval kmen, kde byli staří lidé zabíjeni a poté snědzeni a Čukčové v severní Sibiři ustanoví syna, přítele nebo souseda, aby probodl či oběsil starého muže, který prokázal svojí zbytečnost (Příhoda, 1974, s. 237).

Podíváme-li se společně na to, jak se zdraví a ekonomicky aktivní lidé starali v minulosti o staré a nemohoucí, pak můžeme říct, že obecně platí: pokud byla skupina potřebných početně malá, společnost si péči příliš nepřipouštěla. Rodinné a společenské tradice svým způsobem pamatovaly na pomoc slabším. Jakmile se ale situace začala komplikovat – jednak zvětšováním skupiny potřebných, ale také ekonomicky neúspěšnou a politicky neklidnou

dobou, vzrůstal tlak na společnost bohatých a mocných, aby se této skupiny ujala a zabezpečila ji.

Prioritním cílem veškerých těchto charitativních snah bylo především materiální zabezpečení starých lidí. V této souvislosti mi dovoluji uvést několik základních mýtů o stáří, které ukazují, jakým způsobem je fenomén stáří vnímán moderním, mladým a ekonomicky prosperujícím lidstvem.

V podstatě existují dva typy představ jednotlivce a společnosti o stáří. V první verzi je stáří vykresleno jako něco krystalicky čistého a harmonického. Jako idylické období, kdy stáří bylo synonymem moudrosti, laskavosti a trpělivosti, a proto bylo přijímáno, respektováno, ctěno a dokonce milováno. Na druhé straně byl však zrod druhé, v současné době stále frekventovanější verze stáří, která je poskládána především z negativ. Tato verze chápe stáří jako synonymum bolesti, nemoci, strádání a marnosti. Ve 20. století došlo odmítání starých lidí a stáří dokonce tak daleko, že nepřátelské postoje společnosti přerostly až ve skrývaný, nebo dokonce otevřený boj proti starým lidem. Termín ageismus je používán pro zjevně nepřátelské a agresivní chování vůči starým lidem. Tento jev byl definován jako: systematické znevýhodňování starých lidí ve společnostech západního typu. Staří lidé mohou tak být znevýhodněni v přístupu ke zdravotním, sociálním a jiným službám, v míře respektu, který mají v rodině nebo na veřejnosti. Staří lidé se tak stávají oběťmi obecně rozšířených předsudků, jež spojují vyšší věk s negativními charakteristikami. Tyto předsudky předpokládají, že všichni staří lidé jsou stejní – nemocní, trpící ztrátou výkonnosti, poruchami paměti, pohybově i smyslově postižení (Matoušek, 2008, s.22). V současné době obě základní představy žijí vedle sebe. Na jedné straně velice dobře víme, jak bychom se měli ke starým lidem chovat, na straně druhé se často to, že „víme“ neslučuje s naším skutečným chováním vůči seniorům. Příčin takového chování je velké množství, uveďme si tedy alespoň ty základní. Dle mého názoru se jedná především o fakt, že děti nejsou svými rodiči vedeny k úctě ke starým lidem. Současná konzumní společnost klade důraz především na ekonomickou stránku života, dochází k absenci solidarity a vzájemné podpory.

1.1. Definice pojmu senior

Každé období lidského života se vyznačuje specifickými anatomickými, fyziologickými a duševními zvláštnostmi. Po dětství následuje dospělost a poté stáří. Stáří je přirozenou a závěrečnou fází v rámci ontogenetického vývoje člověka a má stejně jako ostatní

vývojová stádia své specifické znaky, jimiž se odlišuje od předchozích etap lidského života (Holmerová, 2007, s. 59).

V dětství se má jedinec věnovat učení, v dospělosti potom získává majetek a prožívá naplnění lásky a ve stáří má dovršit zásluhy a zbavit se pout, která váží člověka od narození do smrti (Pidrman, Kolibáš, 2005, s. 11).

Základním pojmem, který je nutný pro mou práci definovat, je termín „stáří“, „senior“, případně „starý“ člověk. Je velmi těžké vymezit, kdy člověk ve svém životě dostane tuto „nálepku“. Pro velkou část společnosti se jedná o člověka, který již dosáhl „vysokého“ věku.

Stáří je v podstatě podmíněno věkem jedince. Výši tohoto věku můžeme vymezit na základě několika kritérií: Rozlišujeme tak věk:

- kalendářní (chronologický) – jedná se o věk, jež je určen datem narození, lze jej tedy přesně vymezit. Často je také definován jako matriční věk
- sociální (sociálně-historický) – tento věk zachycuje postupné změny sociálních rolí, životního stylu, ekonomické situace a podobně. Vyjadřuje způsob chování jedince určitého biologického věku dle daných společenských měřítek. V naší společnosti se očekává, že u lidí nad 60 let věku dochází k celkovému zklidnění a usazení
- biologický (funkční) věk - vystihuje biologické stárnutí organismu a to po tělesné i duševní stránce
- psychologický věk – vyjadřuje psychický stav jedince, jedná se o subjektivní vnímání vlastního věku

V kolika letech se tedy člověk stává starým – v 50, 60 či ještě později? Nebo začíná být každý „starý“ v jiném věku? Odpovědi na tyto otázky se mohou různit, ale v jednom se všichni shodují - člověk stárne od dětství. O stáří se lidé v určitém věku vyjadřují rozdílně, a proto je rozdíl, když se zeptáme na věkovou hranici dítěte, dospívajícího nebo člověka, který už má za sebou velké množství životních zkušeností. V českém právním řádu pojem „senior“ a ani termín „přestárlá osoba“ nenalezneme. Pro slovo senior není vymezena přesná definice, může mít více významů, záleží na tom, v jakém kontextu je tento termín používán. V právních předpisech z oblasti sociálního zabezpečení je sice používán termín „starý občan“, ale nikde není toto označení vysvětleno.

V různých publikacích zabývajících se touto problematikou je několik různých vysvětlení a rozdělení pojmů stáří, senior, atd. Stárnutí lze definovat jako působení času na lidskou bytost (Pichaud, Thareau, 1998, str. 106), kdy se jedná o neutrální definici připouštějící jak

destruktivní, tak i konstruktivní důsledky stárnutí, které provází více či méně zřetelné fyziologické změny. Stáří je pak konečnou etapou geneticky vyměřeného trvání života. Podstatu stáří vystihuje také definice vědy zabývající se stárnutím - gerontologie, která se zabývá: všestranným studiem jevů stárnutí nastávajících v buňkách, tkáních, orgánech či organizmech, příp. skupinách jedinců v průběhu času od dospělosti až do smrti organismu.

Stáří lze dělit například podle kritérií Světové zdravotnické organizace (WHO) do několika etap:

• počáteční stáří – 60 – 75 let života

Jedná se o období charakteristické odchodem do důchodu. Toto období je provázeno velkým množstvím životních změn. Stále více lidí v tomto věku začíná být závislých na jiných osobách, snižuje se počet sociálních kontaktů, dochází ke změnám v psychické a somatické rovině. Lidé v tomto věku si uvědomují tyto změny velmi bolestivě, často podléhají nervozitě, pesimismu.

• pokročilé stáří – 76 – 90 let života

V tomto věku se zvyšuje četnost různých onemocnění. Zdravotní potíže, ztížená pohyblivost a zvyšující se závislost na pomoci jiných osob se velmi často stává důsledkem pocitů opuštěnosti a nepotřebnosti. Lidé v tomto věku jsou k okolnímu dění více lhostejní.

• vrcholné stáří – 91 a více let života

Období je charakteristické častým výskytem různých onemocnění. Dochází ke zhoršování somatických schopností a většina lidí v tomto věku je již zcela odkázána na pomoc rodiny či různých sociálních zařízení.

1.2. Stárnutí

Pod pojmem stárnutí se zpravidla rozumí souhrn změn ve struktuře a funkcích organismu, které podmiňují jeho zvýšenou zranitelnost a pokles schopností a výkonností jedince a jež kulminují v terminálním stádiu a ve smrti (Langmeier, Krejčířová, 2006, s. 184).

Stárnutí s sebou přináší zhoršování psychického i somatického stavu. Tento postupný proces však je individuálně variabilní z hlediska času, závažnosti a rozsahu projevů. Stárnutí lze rozlišit primární nebo sekundárně podmíněné stárnutí.

Primární stárnutí

Základem primárního stárnutí je zakódování počátku a průběhu stárnutí a tedy i pravděpodobné délky života v genetickém programu každého lidského jedince. Genetická dispozice je tak jednou z hlavních příčin interindividuálních rozdílů. Není však jediným faktorem, který ovlivňuje rychlost a kvalitu stárnutí. DNA, jež je nositelkou genetické informace, ovlivňuje proces stárnutí jak prostřednictvím mutací, tak i v rámci svých standardních funkcí. Mluvíme o tzv. mechanismu genetických hodin, který je regulován právě na úrovni DNA. Znamená to, že v určitém okamžiku jsou v těle jedince aktivovány geny, které mají zásadní vliv na průběh stárnutí. Podle některých známých teorií existují předpoklady, že proces stárnutí je ovládán jedním nebo několika specifickými geny. Mnohem pravděpodobnější je však teorie, podle které za tímto vývojovým procesem stojí mnoho různých genů a různých vlivů vnějšího prostředí.

Sekundární stárnutí

Působení vnějších faktorů, na nichž je závislé do jaké míry se lidský jedinec přiblíží předpokládané maximální délce života k tzv. **sekundárně podmíněnému stárnutí**. Exogenní zátěže postupně mění v průběhu života fungování jednotlivých orgánových systému, popřípadě i celého organismu. Výsledkem je aktuální stav, který může být právě z tohoto důvodu horší, než bychom na základě genetických předpokladů očekávali (Vágnerová, 2008, s. 312).

Stáří je pozdním obdobím života a není tedy divu, že se v něm projeví i způsob prožívání minulých fází (ovlivněných například životním stylem, výživou, nadměrným zatěžováním některých orgánových systémů a podobně). V průběhu stárnutí musí tedy zcela logicky docházet k postupnému zhoršování tělesných funkcí, avšak změny jednotlivých orgánových struktur a funkcí bývají individuálně specifické. Stárnutí neprobíhá rovnoměrně ani v rámci jednoho organismu (Pacovský, 1994, s. 104).

Stárnutí lze rozdělit na biologické, psychické a sociální stárnutí. Každé z nich je specifické a je provázeno různými aspekty. Provází jej mnoho změn v oblasti biologických a psychických procesů a také v oblasti sociálního života (Venglářová, 2007, s. 12). Specifické geriatrické syndromy se vyskytují v somatické, psychické a sociální oblasti.

Somatické syndromy: poruchy termoregulace, inkontinence, hypomobilita, dekondice a svalová slabost, nestabilita s pády a úrazy, poruchy příjmu potravy

Psychické syndromy: poruchy adaptace, poruchy chování, deprese, demence

Sociální syndromy: dysfunkce rodiny, sociální izolace vrcholící týráním a zneužíváním seniorů, závislost na pomoci druhých, celková ztráta soběstačnosti

Biologické stárnutí

Vlivem biologického stárnutí dochází k postupnému oslabování a zpomalování funkcí většiny orgánů v lidském těle. Proces biologického stárnutí probíhá u každého lidského jedince zcela individuálně, a je ovlivněn jednak genetickými dispozicemi, ale také předchozím způsobem života – životním stylem a v neposlední řadě také působením vnějšího prostředí. Důsledkem biologického stárnutí dochází ke změnám vzhledu starého člověka – viditelně se mění postava, postupně ztrácí sílu a ochabuje svalstvo, objevují se vrásky, šedivé vlasy. Rychlost a míra proměny zevnějšku není u všech starých lidí stejná. Dochází k případům, kdy kvalitativní změna je tak rychlá, že starý člověk ztrácí své typické rysy, vypadá zcela jinak, než vypadal dřív, jako by došlo k proměně celé jeho bytosti. Může například nápadně ztloustnout, pohubnout, shrbit se, jeho obličej je plný vrásek, zšedne mu vlasy. Často se uvádí, že zevnějšek starého člověka může v mnoha případech signalizovat, jaký je jeho celkový somatický i psychický stav. Další z oblastí biologického stárnutí je i postupné stárnutí smyslových orgánů – čichu, hmatu a chuti. Příjem podnětů, které jsou nepostradatelné pro orientaci jedince v prostředí, bývá často snížen nebo narušen zhoršováním zrakových a sluchových funkcí. Percepční problémy mohou také ve značné míře ovlivňovat další poznávací procesy, které jsou na dostatečně přesném a rychlém příjmu informací závislé. Právě úbytek schopností v oblasti smyslových orgánů, zejména potom sluchu a zraku, podstatně ovlivňuje kvalitu života seniorů. Dochází k postupnému snižování pracovního výkonu, je omezován způsob trávení volného času – starší lidé nemohou tolik číst nebo se věnovat ručním pracím a podobně. Vlivem omezení komunikačních schopností pak

nastává stav určité sociální izolace. Všechny aspekty biologického stárnutí ovlivňují významně kvalitu života seniorů.

Ondrušová (2011, s. 14) zahrnuje pod termín biologické stárnutí zejména tyto tělesné změny organismu: postupné snižování adaptačních schopností a odolnosti vůči zátěži, pokles funkcí většiny orgánů, úbytek kostní a svalové hmoty, omezení rezerv organismu, postupné zhoršování smyslů, některé hormonální změny a pokles odolnosti imunitního systému.

Psychické stárnutí

V průběhu stárnutí dochází ke změnám některých psychických funkcí. Mnohé z těchto změn jsou ovlivněny biologicky, jiné jsou důsledky psychosociálních vlivů. Ve většině případů se jedná o výsledek jejich interakce. Doba, kdy se začnou změny dané stárnutím projevovat, ale také jejich dynamika a způsob, jakým na ně senioři reagují, jsou individuálně rozdílné.

Obecně lze psychické změny ve stáří shrnout jako postupnou proměnu kognitivních funkcí, jejichž zhoršení nebývá rovnoměrné (Ondrušová, 2011, s. 30).

Ve stáří se postupně začínají objevovat nedostatky paměťových funkcí. Často jsou s nimi spojené obtíže v učení. Postupné zhoršování paměti je běžně známým projevem stárnutí a ve značné míře souvisí také s větší unavitelností a obtížnější koncentrací pozornosti. Proces stárnutí má negativní vliv na většinu paměťových funkcí. Dochází ke zhoršování zpracovávání a ukládání nových informací i vybavování dříve zapamatovaných. Vštěpování a uchovávání různých informací je závislé na zachování funkční flexibility odlišných oblastí mozku a na jejich vzájemném propojení. Úbytek paměťových kompetencí je nejnápadnější zejména v oblasti tzv. epizodické paměti. Ta uchovává osobní zážitky a zkušenosti každého člověka. Senioři si informace vybavují pomaleji a jejich vzpomínky jsou často nepřesné. Se stářím je také spojen nárůst reminiscencí, to znamená vzpomínek z dávnější minulosti.

V průběhu stárnutí dochází také ke změnám pozornosti. Pro rychlou a přesnou orientaci je důležitý tzv. senzorický registr. Schopnost zaměřit se a soustředit na potřebné informace a zároveň eliminovat ty nepodstatné, přesunovat a rozdělovat pozornost podle potřeb situace, a koordinovat příjem informací z různých zdrojů se v průběhu stárnutí zhoršuje. Kvalita pozornosti bývá považována za důležitý prediktor celkové úrovně fungování kognitivních schopností (Vágnerová, 2008, s. 320). K významným změnám dochází zejména v rozdělování a přenášení pozornosti. V případech, kdy je v rámci nějaké činnosti třeba přesouvat pozornost

z jednoho podnětu na druhý, reagují starší lidé většinou pomaleji a dělají více chyb, zejména pokud se jedná o různé podněty. Senioři často nejsou schopni rozdělovat pozornost nebo ji zaměřovat pouze na některé podněty. Nedokážou se soustředit na větší množství podnětů a mají problém se zpracováním více informací najednou.

Stáří s sebou přináší postupnou proměnu intelektových funkcí. Stejně jako většina ostatní je i tato změna individuálně variabilní a závisí na mnoha faktorech. Proces postupné proměny rozumových schopností ovlivňují jednak dědičné dispozice, které byly v průběhu života předpokladem rozumových schopností, tak dispozice, na nichž závisí rychlost a míra úpadku těchto kompetencí v rámci stárnutí. Na sociálních faktorech, jako je například dosažené vzdělání a způsob života a na některých osobnostních vlastnostech potom závisí uchování přijatelné úrovně rozumových schopností. Závažnější úpadek rozumových funkcí bývá v mnoha případech podmíněn chorobnými procesy, především potom demencí, ale může být také sekundárním následkem onemocnění jiného orgánového systému, než je centrální nervová soustava.

Sociální stárnutí

Stáří s sebou přináší také řadu změn v oblasti sociálního života. V tomto období dochází k postupné diferencované proměně či redukci různých sociálních dovedností, kterou lze v krajním případě chápat dokonce jako proces desocializace.

Jednou z těch nejzásadnějších změn je bezesporu ukončení aktivního pracovního života, to znamená odchod do důchodu. Tento krok uzavírá významný a velmi dlouhý úsek lidského života, jenž byl spojen s profesní činností a byl jí také ve značné míře definován. Jedná se o zlomový okamžik, který může ovlivnit život seniora. Jde především o změnu sociálních rolí, které člověk zastával, o jeho způsob života a také o ekonomickou situaci. Starší lidé jsou po odchodu do důchodu více izolováni od společenského dění, jejich život se přesouvá do soukromí, především do vlastní rodiny. Faktorem, který podstatně ovlivňuje kvalitu a průběh stáří je skutečnost, zda má senior rodinu – partnera, děti, vnoučata a přátele. Síla vztahů se ve stáří nijak významně nemění, s věkem naopak roste význam rodiny. Citové vazby jsou pro seniora mimořádně důležité. Rodina a přátelé představují pro něho jistotu, díky ní má pocit potřeby a sounáležitosti (Langmeier, Krejčířová, 2006, s. 204).

1.3. Typické obrazy chování seniorů

K problematice kriminality páchané na seniorech je třeba vymezit typické způsoby chování starých lidí. Tyto lze rozdělit do několika základních skupin. Čírtková (1998, s. 156) uvádí následující projevy stáří, které zakládají vyšší pravděpodobnost ohrožení seniorů trestnou činností či obdobným jednáním:

Důvěřivé stáří

Ve vyšším věku dochází k poklesu přirozené schopnosti člověka přemýšlet nad jednotlivými projevy okolí a pochybovat o správnosti rozhodnutí jiných lidí, nastupuje slepá důvěra v obecně uznávané autority a instituce. Senioři jsou ohrožováni slepou důvěrou v morální a spravedlivou společnost, v dobré úmysly svého okolí. Důvěřivý senior se tak velmi často stává obětí slušně vystupujících podvodníků, kteří se prezentují jako obchodní zástupci nebo falešní sociální pracovníci, úředníci či policisté.

Podivínské stáří

Podivínské stáří je reprezentováno tragikomickými postavičkami charakteristickými pro určité městečko, obec, které jakoby dotvářely její kolorit. Tito lidé mají svůj vlastní, pro nás často nepochopitelný styl života, svůj vlastní malý svět. V mnoha případech se jedná o osoby, které shromažďují ve velkém různé předměty. Jsou nejen snadným cílem potencionálních pachatelů, ale díky své osamocenosti jsou schopni si poškození svých práv sami nereálně vsugerovat.

Bláznivé stáří

Často se překrývá právě se stářím podivínským. Dotyčný s ohledem na svůj věk ztrácí postupně kontakt s realitou a žije ve světě, kde se tato realita střetává s útržky jeho vzpomínek a vlastních vykonstruovaných myšlenek. Právě tato odtrženost od reality je pro potencionálního pachatele protiprávního jednání velkou výhodou.

Intelektově upadající stáří

Stárnutí je provázeno celou řadou nevyhnutelných procesů, přičemž jedním z těch nejzávažnějších je právě úbytek intelektuálních schopností člověka. Ve spojení s některými

závažnými onemocněními, která jsou pro starého člověka typická – například senilní demencí, jsou tito senioři přímo magnetem pro pachatele trestné a přestupkové činnosti.

Osamělé stáří

Osamělí staří lidé patří mezi nejčastější oběti protiprávního jednání. Jejich osamělost je často provázena pocitem bezmoci. Jedná se zejména o seniory, kteří žijí ve svých bytech či domech sami a jsou tak velmi snadným cílem nejen pro různé podvodníky – podomní prodejce, falešné pracovníky různých pojišťoven nebo energetických společností, ale také pro pachatele majetkové trestné činnosti. Osamělost a bezmocnost těchto lidí je pro pachatele „zárukou“ toho, že tito lidé buď vůbec protiprávní jednání nenahlásí, nebo nebudou schopni podat takové informace, které by vedly k vypátrání pachatelů.

Nesnášenlivé stáří

U tohoto typu seniorů jsou typické unáhlené a nečekané reakce na podněty v jeho okolí. Nesnášenlivost vzniká vnitřním napětím, starý člověk ji velmi silně prožívá a postupně může dojít až k „výbuchu emocí“. Často k tomuto výbuchu dojde pro zdánlivou maličkost, která vyvolá v dotyčném seniorovi nahromadění negativních emocí.

Odbřžděné stáří

Tento typ se projevuje více než vlastním poškozením daného seniora jeho až kriminálním chováním v oblasti sexuálních pudů. V souvislosti s jeho rizikovým chováním tak může dojít k jeho možné viktimizaci. Tyto případy jsou velmi sporadické.

2. Kriminalita páchaná na seniorech

Nejprve budou obecně definovány pojmy: kriminalita, viktimologie, oběť, pachatel, a poté budou uvedeny konkrétní druhy protiprávního jednání páchané na seniorech.

Kriminologie je věda o kriminalitě – zločinnosti, o jejích pachatelích a obětech a o její kontrole (Novotný, Zapletal, 2004, s. 15).

Kriminologie jako samostatná vědní disciplína vznikla na počátku 20. století, neboť právě v této době začala být otázka kriminality závažným celospolečenským problémem. V současné době je již respektovanou samostatnou vědní a pedagogickou disciplínou.

Kriminologie je naukou charakterizovanou spoluprací více vědních oborů. Kriminalita zahrnuje aspekty společenské i osobnostní, což je důvod, proč kriminologie čerpá své poznatky například ze sociologie, psychologie, psychiatrie, kriminalistiky, pedagogiky, trestního práva. Současně je kriminologie vědou empirickou, neboť kriminalitu zkoumá jako reálný jev.

Mezi předměty zkoumané kriminologií patří: kriminalita, pachatelé kriminálního jednání, jejich oběti a dále její kontrola.

V oblasti kriminologie jsou obecně uváděna dvě základní pojetí kriminality:

Legální (juristické) pojetí kriminality – z hlediska kriminologie koresponduje pojem kriminalita s trestně právním pojmem kriminality. Týká se tak jednání, která jsou posuzována jako trestné činy. Tato jednání potom musí nutně vyžadovat naplnění znaků skutkové podstaty trestného činu.

Sociologické pojetí kriminality – zde je kriminalita považována za jednání škodlivé pro společnost. Obecně lze uvést, že se jedná o deviantní chování (Bouřa, 2003, s. 23).

2.1. Charakteristika kriminality

Kriminalita je nebezpečným sociálně patologickým jevem. Jedná se o jev dynamický, jehož rozsah i obsah se neustále mění v závislosti na čase a prostoru, o jev, který žije vždy v symbióze s dalšími, z hlediska lidské společnosti méně nebezpečnými, sociálně patologickými jevy. Kriminalita je doprovázena jevy, které jsou společností na počátku svého vzniku, nebo v případech, kdy zůstávají okrajovou záležitostí, více či méně tolerovány, jako například hazardní hry, prostituce, zneužívání alkoholu a další porušování sociálních norem.

Kriminalita patří k průvodním jevům vývoje lidské společnosti. Snaha o vysvětlení příčin kriminality lze pozorovat zejména od 19. Století díky rozvoji dalších vědních disciplín jako je přírodověda, antropologie, forenzní psychologie, medicíny (zejména potom psychiatrie) sociologie a dalších. Problematika delikvence a kriminality je i v současné době předmětem zkoumání mnohých věd, ale zatím neexistuje teorie, která by byla při vysvětlování příčin přijímána s všeobecnou platností (Kraus, Hroncová, 2010, s. 36).

Definicí pojmu kriminalita existuje velké množství. Některé publikace uvádí, že se jedná o výskyt chování, které je v dané společnosti trestné. Jedná se o souhrn trestných činů, které se v konkrétní společnosti vyskytly a vyskytují (Fischer, Škoda, 2009, s. 156). Kriminalita a její jednotlivé druhy jsou definovány jako sociálně patologické jevy, pro něž je příznačná jejich společenská škodlivost (Bouřa, 2003, s. 16).

Heretik (1994, s. 39) definuje pojem kriminalita jako souhrn trestných činů, které spáchali, ať už úmyslně nebo z nedbalosti, trestněprávně zodpovědní jedinci, na daném místě za dané období – zpravidla na území daného státu za jeden rok.

Každá společnost, každý stát má vytvořena určitá společenská pravidla a zákony, které dodržování těchto pravidel právně ošetřují. Kriminalita (zločinnost) tato pravidla a zákony porušuje a dochází tak nejen k materiálním, ale tak k nemateriálním (fyzickým, psychickým a společenským škodám). Kriminalita je jedním z vysoce nebezpečných sociálně patologických jevů, který nežádoucím způsobem narušuje harmonický vývoj společnosti, její vymezená pravidla chování a normy, čímž obyčejně obyčejně bývá způsobena nemalá škoda státu a společnosti (Bouřa, 2003, s. 16). Kriminální chování a kriminalita je vždy definována zákony dané země, byť základní principy jsou zejména v západních společnostech jednotné.

Obecně lze kriminalitu dělit na násilnou trestnou činnost (vraždy, vydírání, loupeže), mravnostní trestnou činnost, majetkovou trestnou činnost, hospodářskou trestnou činnost a další.

Kriminalitu lze dále dělit na latentní – jedná se o kriminalitu, o které se orgány činné v trestním řízení nedozví a není evidována oficiálními statistikami a zjevnou kriminalitu, která byla oznámena orgánům činným v trestním řízení a je obsahem statistik. Základním pramenem informací o kriminalitě zjevné – registrované jsou zejména statistiky orgánů činných v trestním řízení. Dalším zdrojem jsou tzv. výzkumné statistiky, jež jsou získávány sumarizací údajů o větším počtu sledovaných jednotek během kriminologického výzkumu.

Základem hodnocení kriminality na území České republiky je: **stav, struktura kriminality a dynamika.**

Stav kriminality - jedná se o kvantitativní ukazatel, který vyjadřuje počty evidovaných trestných činů spáchaných na sledovaném území (může se jednat o území celé republiky, ale také jednotlivých krajů, okresů, nebo jinak definovaných územních celků). Zpravidla je prezentován v absolutních číslech, která vypovídají o rozsahu kriminality, nebo v podobě tzv. indexů kriminality, vypovídající o intenzitě kriminality ve vztahu k počtu obyvatel hodnoceného územního celku. Index kriminality vyjadřuje tzv. intenzitu kriminality – zamoření určitého území kriminalitou, a představuje počet evidovaných trestných činů na 100 000 nebo 10 000 obyvatel trvale žijících na zkoumaném území (lze užít i jiné měřítko).

Struktura kriminality – je kvalitativním ukazatelem kriminality, ukazujícím obsah kriminality podle druhů trestných činů. Struktura kriminality je v zásadě určována řadou ukazatelů. Trestné činy jsou členěny podle předem stanovených kritérií. Jedná-li se o policejní statistiky, pak jsou tato kritéria stanovena tzv. takticko-statistickou klasifikací, justiční statistiky používají dvě základní dělení: jednak podle hlav zvláštní části trestního zákona, jednak v souladu s policejním dělením (násilná, majetková, hospodářská, mravnostní a jiná kriminality).

Dynamika kriminality - tato veličina vyjadřuje změny, ke kterým dochází v rozsahu, intenzitě a struktuře kriminality v různých časových úsecích na určitém území. Pohlíží tedy na kriminalitu jako na probíhající proces. Dokládá např. nárůst, pokles či stagnaci kriminality nebo změnu trendu kriminality na sledovaném území.

2.2. Viktimologie oběti

Pojem viktimologie lze definovat jako vědní obor, v jehož centru zájmu je osobnost oběti protiprávního jednání, dále její role v postupném vývoji trestného činu, role oběti v odhalování trestné činnosti a způsoby pomoci oběti. Viktimologie se dále velmi intenzivně zabývá rolí oběti v motivaci pachatele trestné činnosti a zkoumá podíl oběti na interakci pachatel – oběť v průběhu trestného činu.

Cílem viktimologie je vytvořit postupy, které by předcházely nebo alespoň zmenšovaly nebezpečí ohrožení a napomáhaly by vyhnout se roli oběti.

Význam viktimologie je opravdu mnohostranný. Jednak se snaží přispět ke zlepšení postavení občanů poškozených trestným činem. Na základě různých doporučení a pomoci jsou tyto oběti schopny domoci se náhrady škody a celkové rehabilitace. Zásadním způsobem přispívá ke spravedlivému posouzení viny pachatele protiprávního jednání, protože ukazuje na častý podíl oběti na genezi trestného činu. Je velmi významná pro činnost státních orgánů, které se zabývají kontrolou kriminality, neboť oběť je důležitým zdrojem informací. V neposlední řadě přináší viktimologie velký užitek pro prevenci kriminality.

Do současné doby nebyla odborníky vypracována žádná klasifikace obětí protiprávního jednání, jež by byla vyčerpávající a třídila by oběti podle jednotných kritérií. Třídění je v současnosti postaveno na určení nejčastěji se vyskytujících typů obětí.

Je známo mnoho různých typologií obětí. Hans von Hentig vymezil tyto skupiny nejčastěji se vyskytujících obětí: děti a mládež, ženy, duševně nemocní a poškození, starší lidé, přistěhovalci a příslušníci menšin, ziskuchtiví, osamělí lidé, tyrani rodin a prostopášníci.

Další z vědců, Beniamin Mendelsohn se zabýval stanovením typu obětí dle míry jejich „viny“. Rozdělil oběti na: zcela nevinné (ideální), například malé děti, oběti s nepatrnou vinou, oběti stejně vinné jako pachatel, dobrovolné oběti, oběti s větší vinou než pachatel, oběť výlučně vinnou a oběť předstíranou (Novotný, Zapletal, 1993, s. 55). Dle kritéria „viny“ zpracoval svoji teorii také Brunon Holyst.

Z hlediska kriminality dělíme oběti na přímé – jimž byla trestným činem způsobena materiální, fyzická nebo psychická a nepřímé – zde se jedná zejména o blízké osoby poškozených, na něž měla trestná činnost spáchaná na oběti značný dopad (děti, rodiče, partneři a podobně).

Oběti lze dělit:

- a) podle zažitého trestného činu** - zde je rozhodující o jaký druh trestného činu jde. Může to být majetkový, násilný, sexuální, domácí násilí, ... Senior může být obětí všech těchto činů. Největší počet činů souvisí se ziskem majetku.
- b) podle reakce na trestný čin** – zde se jedná o zkoumání, jak oběť reaguje na trestný čin. Zda je reakce aktivní nebo pasivní nebo úplně odevzdaná a to z pohledu obrany před útočným jednáním. Zařazení seniora až na malé výjimky je do role pasivní oběti, protože

útočník je ve výhodě fyzické - nepoměr sil, důležitou roli zde hraje i specifická povaha psychiky poškozeného seniora

c) **podle interakce „oběť - pachatel“ v době kolem spáchání trestného činu**, kterou zavedl viktimolog Fattah. Zde bychom mohli uvést další dělení, jak jej uvádí Čírtková:

- zúčastňující se oběť

- pachatel a oběť se před činem setkají, někdy i setkávají pravidelně – to ovlivňuje motivaci pachatele. Je tomu tak často v situacích, kdy se potencionální pachatel z rozdílných důvodů se seniorem setkává častěji bez předchozího úmyslu spáchat na jeho osobě nějaké protiprávní jednání, ale s postupem času v něm tato myšlenka dozraje a využije příležitosti. Zjistí například, kde má senior uložené své cennosti a finanční úspory, atd. Do této kategorie spadá i domácí násilí, kdy se starý občan stane obětí postupně a z různých důvodů a to během společného života se svými rodinnými příslušníky.

- nezúčastňující oběť

- jedná se o situaci, kdy senior se stane zcela náhodně obětí. Někdy nejde ani o přímý pachatelův zájem zneužít seniora a jeho handicapů provázejících stáří.

- nepravá oběť

- stane se obětí omylem, shodou nešťastných náhod, nedopatřením či záměnou osob. Také senior se může v nepravou dobu nacházet na nepravém místě a tudíž se dostat do situace, kdy je svědkem nějakého protiprávního jednání, směřovaného proti jiné osobě nebo cizímu majetku, a proto může být jako náhodný a nepohodlný svědek odstraněn, i když to pachatel neměl původně v úmyslu.

- provokující oběť

- jedná o situaci, kdy oběť pachatele k jeho protiprávnímu jednání vyprovokuje. Může se jednat o chování, které pachatele rozčílí nebo nějakým způsobem povzbudí – senior jde sám v noci nebezpečným místem ve městě, kde je zpozorován pachatelem, kterého k útoku v podstatě „vyprovokuje“ tím, jak je bezmocnou a snadnou „kořistí“. Tato „provokace“ není vědomá a úmyslná, ale hraje zde svou podstatnou roli.

- latentní oběť

- do této skupiny spadá velká skupina obětí – seniorů, kteří sice byli poškozeni nějakým protiprávním jednáním, ale z nějakého důvodu tuto skutečnost neoznámí ani orgánům činným v trestním řízení, ani jiným institucím, které by byly schopné v takové situaci pomoci. Spadá sem právě například mnoho případů domácího násilí, Děje se tak ale i v případech, že se jedná

o neznámého pachatele, senior je však dezorientovaný, bezradný a z obavy z možné pomsty nic neoznámí.

Na základě zpracovaných statistických údajů lze doložit, že existují lidé, kteří se stanou obětí trestného činu snadněji než jiní. Může to být způsobeno mnoha faktory, například lokalitou, kde bydlí nebo ve které se pravidelně pohybují, rizikovým povoláním a podobně. Riziko stát se obětí trestného činu závisí mimo jiné na vlastnostech, zaměstnání, sociální roli a chování osoby. K vyjádření stupně tohoto rizika se používá pojem viktimnost. Je to disponovanost jedince nebo skupiny osob stát se obětí trestného činu (Novotný, Zapletal, 2004, s. 141). Mühlpachr (2009, s. 72) hovoří o tom, že viktimnost seniorů je dána především jejich menší schopností úniku a obrany, osamělostí, někdy odchylným způsobem jednání. Je nesporné, že vysoký stupeň viktimnosti u seniorů je způsoben nejen fyzickými a psychickými odlišnostmi, které jsou pro stáří typické, ale staří lidé často pachatelům usnadňují jejich činnost svým neuvědomělým chováním – ať už se jedná o nezabezpečení svých osobních věcí (nošení peněženek v otevřených nákupních taškách, nákupní tašky zavěšené na vozících v marketech), nebo třeba o otvírání a pouštění do bytu zcela neznámých lidí (legendy typu vrácení přeplatku za elektřinu, dopravní nehoda člena rodiny a podobně).

Obětí trestného činu nebo protiprávního jednání se může stát každý z nás. Míra závažnosti v jednotlivých situacích je různá. Stane-li se jedinec obětí protiprávního jednání, často je dopad nejen materiální, ale hlavně fyzický a psychický. Na takového situace nikdy není člověk připraven a tak je důležité v jaké životní situaci a psychické a fyzické síle se právě nachází. Pokud to potká člověka v plné duševní a fyzické síle, tak lze předpokládat, že se se vzniklou situací lépe vyrovná. Jestliže se pachatel zaměří na seniora, který už není takový zážitek schopen zvládnout jako mladý člověk, může to na jeho psychice zanechat dalekosáhlé následky. Proč tedy starší lidé na protiprávní jednání, které bylo vedeno proti jejich osobě, reagují mnohem hůře než mladší lidé?

Některé vědecké prameny uvádí, že ve stáří dojde v první řadě ke změnám emočního prožívání a emoční reaktivity. Změny se projevují hlavně sklonem k depresi a úzkostem., které jsou ve vyšším věku mnohem častější. Ke komplikovanější adaptaci na viktimizaci má vliv často i špatný zdravotní stav seniora, který napomáhá k zvětšení negativních emocí. Ve stáří se následkem zmíněných změn emočního ladění projevuje sekundární poškození všech ostatních psychických funkcí a poté nastává pocit nepohody, což přispívá k mnohem horší reakci na poškozující jednání (Vágnerová, 2007, str. 211).

Jak senior, který se stane obětí protiprávního jednání tuto situaci prožívá? Ve většině případů dochází k úpadku všech projevů vůle, k rezignaci a apatii vůči okolí. Hodnotíme-li tuto skutečnost z pohledu viktimologie. Jedná se především o to, že velké většině případů senior v pozici poškozeného rezignuje. Vnitřně se trápí a po špatné zkušenosti se uzavře do sebe a nechce se nikomu svěřit, natož vyhledat odbornou pomoc. Na to také často spoléhají pachatelé protiprávního jednání a oběť seniora si vybírají právě z tohoto důvodu.

Senioři nechtějí nikomu říct, do jaké situace se dostali. Jednak proto, že se jim okolí vysměje. Dalším důvodem je strach, že se jim pachatel protiprávního jednání bude mstít. Velkou překážkou pro mnoho starých lidí je také fakt, že budou muset jednat s cizími lidmi (policisté, úředníci,...), v cizím prostředí (budovy policie, soudy,...) a pocit, že někoho obtěžují. Toto vše je znásobeno ve chvíli, kdy je senior poškozen ze strany rodiny a přátel.

Specifickým jevem, při kterém se senior dostává do role oběti, je bezesporu událost, v rámci níž se protiprávního jednání vůči němu, dopustí jeho vlastní příbuzní, či dokonce nejbližší rodina zpravidla žijící s ním ve společné domácnosti. Starý člověk prochází několika fázemi vývoje vztahu, v nichž se vyvíjí a zvyšuje postupná závislost na rodině. Pramení to především z potřeby citové jistoty v rámci rodiny, na kterou si zvykne a kterou potřebuje. Z této závislosti poté vzniká strach a úzkost z budoucnosti, z toho, že by o relativní jistotu v podobě rodinného zázemí mohl z nějakých důvodů přijít. To, že závislost seniora na jejich osobě je vysoká si velice dobře uvědomují pachatelé z okruhu nejbližších rodinných příslušníků. Dopouští se na nich majetkových trestných činů, ale někdy dochází i k násilí. Jde o násilí nejen psychické, ale často i fyzické. Toto jednání ze strany nejbližších je pro seniora mnohem horší, než když k útočníkovi nemá žádný osobní vztah. Ostych z nahlášení situace se mnohonásobně zvýší a z velké části k tomu nikdy nedojde. Je na rodině závislý a má strach, aby nezůstal sám v situaci, kdy již nebude soběstačný. Statistiky jsou proto zkreslující a z velké části v těchto případech neodpovídají realitě.

2.3.Pachatel trestné činnosti

Na pachatele kriminálního jednání pohlíží kriminologie z širších hledisek, než je tomu u trestního práva. Svoji pozornost věnuje i osobám, které pro nedostatek věku či nepřičetnost nejsou za své činy trestně odpovědné a tzv. potencionálním pachatelům.

Od prvopočátků utváření obecných poznatků o kriminálním jednání a o jeho pachateli existuje snaha o co nejpřesnější popis osoby pachatele. Do současné doby však neexistuje

ucelená a všeobecně uznávaná koncepce osobnosti pachatele trestné činnosti. V praxi jsou součástí popisu osobnosti pachatele zejména tyto charakteristiky:

- sociodemografické (pohlaví, věk ...)
- informace o sociálním a společenském začlenění pachatele
- osobní a rodinná anamnéza (také kriminální)
- v některých případech výsledky znaleckých posudků (psychologické, psychiatrické, sexuologické a další)

Typologie pachatele

V kriminologii je typologie pachatele chápána jako projev syntetizujícího přístupu k osobnosti. Lze říci, že je výsledkem studia různých variací osobností a snaží se klasifikovat psychologické typy lidí. Typ je nejčastěji definován jako komplex určitých vlastností, jež sice nepostihují celou osobnost, jsou ale společné většímu počtu osob, z nichž lze pro potřeby dalšího výzkumu vytvořit skupinu. Na základě mnoha výzkumů lze konstatovat, že neexistují tzv. „čisté“ typy, vždy se jedná o přiblížení vymezenému typu.

Do současné doby bylo vytvořeno nepřehledné množství různých typologií pachatelů kriminálního jednání. Existují typologie:

1. zdůrazňující biologické charakteristiky osobnosti pachatele

- o do této skupiny zařazujeme typologie vycházející z biologických aspektů osobnosti. První takováto teorie byla vytvořena Ceasarem Lambrosem v roce 1892, kdy základem bylo studium fyziognomie a vlastností tisíců zločinců. Německý psychiatr Kretschmer vytvořil typologii předpokládající úzkou vazbu mezi tělesným typem zločince a jeho osobnostní charakteristikou. Ze spojení tělesného typu a kriminálního chování vychází také typologie W.H.Sheldona a manželů Glueckových.

2. zdůrazňující psychologické charakteristiky osobnosti pachatele

- o tyto typologie jsou závislé na úrovni zpracování psychologie osobnosti a obecné a diferenciální psychologie. Lze sem zařadit zejména typologii vytvořenou J.Pinatemem a dále teorii H.J.Eysencka.

3. zdůrazňující sociologické charakteristiky pachatele

- o typologie tohoto druhu vycházejí zejména ze zkoumání sociálního prostředí pachatele, z jeho sociálního začlenění a hodnotové orientace. Počátky lze vysledovat v díle francouzského sociologa a soudce G.Tardeho, který byl přesvědčen, že o každém zločinci nemůžeme tvrdit, že by se stal zločincem v každé době a za každých okolností. Na něho navazuje svojí teorií diferencovaného sdružování E.H.Shuterland. Známa je například také typologie D.C.Gibbonse, který rozděluje pachatele kriminálního jednání do celkem 24 různých typů (15 typů dospělých a 9 typů nezletilých).

Osobnost pachatele protiprávního jednání je v kriminologii nejčastěji rozdělována do pěti základních typů:

- a) **socializovaný** - jedná se o pachatele zpravidla ojedinělého kriminálního činu, jež není zasažen asociálním chováním. Jeho motivace k činu je jednoduchá, zpravidla není ani přímým úmyslem spáchání kriminálního činu, jen dotyčný nedomyslí všechny okolnosti se skutkem související. Tento typ v sobě nemá zpravidla diagnostikované poruchy osobnosti či chování.
- b) **neurotický** - charakteristický přítomností neurotických poruch různého stupně závažnosti. Většinou se jedná o činy související s emocionálními konflikty mezi blízkými osobami, případně je toto chování důsledkem a vyvrcholením dlouhotrvajícího vleklého sporu mezi rodinnými příslušníky či jinak blízkými lidmi.
- c) **psychopatický** - charakteristiku tohoto nebezpečného typu vystihují příznaky disociální poruchy, kdy osoby těchto pachatelů jsou popisována jako lidé: *silně egoistické*, nezdrženlivé, zaměřené jen na bezprostřední vlastní uspokojení, mající potřebu silného vzrušení, těžko snášející nudu, s neschopností tlumit a ovládat své reakce, kteří snadno reagují afektivním výbuchem, neschopni adekvátního hodnocení situace, bez pocitů viny ..., jsou nespolehliví, nestálí a bezohlední (Vágnerová, 2002, str. 382).
- d) **mentálně nedostačivý typ** - jak již název napovídá, tento pachatel se dopouští buď sám primitivní trestné činnosti bez složité přípravy, s jednoduchým cílem, případně je nástrojem intelektuálně zdatnějšího spolupachatele
- e) **psychotický typ** – označení pro pachatele, který trpí v době spáchání činu těžkým duševním onemocněním = psychózou. Jeho činy jsou většinou násilné. Žije mimo realitu a je často schopen maximálně brutálních činů.

2.4.Druhy protiprávního jednání páchaného na seniorech

Ze statistik Ministerstva vnitra České republiky (2015) vyplývá, že v roce 2014 evidovala Policie České republiky celkem 8328 trestných činů spáchaných na osobách starších 60 let. Odhaduje se, že pouze 15 procent případů bylo nahlášeno. Dle statistik Policie české republiky (2015) byl věk obětí většinou v intervalu – 72-90 let. Tato čísla se zdají být poměrně nízká, ale je třeba si uvědomit, že se jedná pouze o tzv. kriminalitu zjevnou. Vedle tohoto počtu evidovaných trestných činů je mnohem vyšší množství trestných činů spáchaných na seniorech, které vůbec nebyly policii nahlášeny a to zejména proto, že senioři se domnívali, že by policií stejně nebyl zjištěn pachatel skutku, nebo proto, že pachatelem byl někdo z rodiny seniora. Právě proto, že se jedná o latentní podobu jednání, nejsme schopni jej ve statistikách reálně obsáhnout.

Na starších lidech – seniorech je nejvíce páchána, dle statistik, majetková a násilná trestná činnost a to zejména cizími osobami. Jednotlivé trestné činy jsou posuzovány podle trestně právních norem právního řádu, který platí v naší republice a je to především zákon číslo 40/2009 Sb., trestní zákoník. Přestupkové jednání je posuzováno podle zákona číslo 200/1990 Sb., o přestupcích, ve znění pozdějších předpisů.

Násilí páchané na seniorech

V rámci problematiky kriminality páchané na seniorech se lze setkat s mnoha rozmanitými formami násilí. Jedná se především o psychické, fyzické, méně často také sexuální násilí. U obětí z řad seniorů nelze opomenout také majetkové a finanční vykořisťování, zanedbávání péče a také v neposlední řadě neuspokojování základních biologických a psychosociálních potřeb starých lidí. Toto nevhodné chování nemusí ve všech případech dosáhnout hranice trestného činu, přesto je ve většině případů pro seniora stresující. Existuje velké množství členění základních podob nebo forem násilí páchaného na starých lidech.

Dle Centra pro zneužívání starých osob (National Centre of Elder Abuse) ve Spojených státech amerických zahrnuje násilí na seniorech tyto formy:

- fyzické chování způsobující bolest
- chování způsobující emocionální utrpení nebo psychickou újmu
- sexuální obtěžování
- finanční vykořisťování
- zanedbávání (násilí je důsledkem opomíjené péče) (Čírtková, 2007, s. 16)

Uvedeným jednáním může být rovněž:

- tělesné týrání – jedná se zpravidla o cílené a vědomé způsobování fyzické bolesti a fyzické omezování
- materiální a finanční zneužívání – v tomto případě jsou senioři zneužíváni k materiálnímu obohacení pachatele. Jedná se buď o přímý fyzický nátlak na oběť, nebo o jiné nátlakové jednání – sliby, stesky, vyvolávání soucitu s cílem vynutit si vydání materiálních hodnot.
- emocionální týrání – v těchto případech jsou senioři uráženi, vystavováni úmyslně hrozbám fyzickou újmou, opuštěním, nebo jiným stresujícím skutečností (Tošnerová, 2002).

V několika posledních letech je často skloňován termín „domácí násilí“. O domácí násilí se jedná vždy, pokud jsou přítomny všechny následující znaky: násilné jednání ze strany pachatele je dlouhodobé a opakované, dochází ke stupňování útoků od prvotních verbálních útoků až po fyzická napadení oběti, existuje zde jasné a nezpochybnitelné rozdělení rolí na ohroženou a násilnou osobu a v neposlední řadě domácí násilí probíhá zpravidla za zavřenými dveřmi, stranou společenské kontroly.

Na základě vzrůstajícího počtu protiprávního jednání s prvky domácího násilí byl do zákona č. 273/2008 Sb., o Policii České republiky včleněn tzv. „institut vykázaní“, který umožňuje policistovi na základě zjištěných skutečností, s ohledem na předcházející útoky a předpokládá-li, že se osoba opakovaně dopustí nebezpečného útoku proti životu a zdraví anebo svobodě či lidské důstojnosti tuto osobu vykázat z bytu nebo domu společně obývaného s ohroženou osobou a to na dobu 10 dnů.

Vykázaná osoba je v takovém případě povinna vydat klíče od společného obydlí a toto neprodleně opustit. Před tímto úkonem si může vzít s sebou věci sloužící výlučně její osobní potřebě, dále osobní cennosti a dokumenty. Policisté musí vykázanou osobu poučit o jejích právech a povinnostech a poskytnout jí informace o možnostech ubytování v daném místě.

Policisté dále poučí ohroženou osobu o možnostech využití sociálních, psychologických nebo jiných služeb v oblasti pomoci obětem domácího násilí. Dále jí jsou předány kontakty na pomáhající instituce v místě bydliště a kontakty na linky, kde je nepřetržitý provoz.

Voňková a Lienau (2002, s. 10) zpracovali poznatky specializovaných občanských a neziskových pracovišť, z nichž vyplývá, že nejvyšší podíl obětí domácího násilí tvoří ženy, následují senioři a pouze v ojedinělých případech jsou obětí muži v produktivním věku. Výzkum provedený Zdravotně sociální fakultou Jihočeské univerzity v Českých Budějovicích

uvádí, že k výskytu domácího násilí dochází přibližně u 13 % seniorů. Téměř 22 % seniorů vykazuje znalost týrání seniora ve svém okolí.

3. Výzkumné šetření

3.1. Cíl výzkumného šetření a výzkumný problém

V úvodu této části bakalářské práce je třeba zvolit výzkumný problém a cíl šetření a v návaznosti na ně zvolit vhodné metody výzkumu. Výzkumný problém musí být vždy formulován jasně a jednoznačně. Reichel (2009, s. 28) uvádí, že výzkumný problém je třeba uvádět exaktně, nejčastěji ve formě otázek, či otázky. Výzkumný problém má následně vést k empirickému ověřování.

Výzkumným problémem této práce byl stanoven: v jaké míře jsou senioři oběťmi kriminality?

Cílem výzkumného šetření bakalářské práce je zmapovat kriminalitu páchanou na seniorech v České republice v letech 2010 – 2014. Toto časové období jsem vybrala záměrně. Od 1. 1. 2010 vešel v platnost zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník, který po téměř padesáti letech platnosti nahradil zákon č. 140/1961 Sb. Změna trestního zákona měla ve svém důsledku dopad na změny statistik o kriminalitě. Došlo k přečíslování jednotlivých trestných činů zahrnutých do TSK (takticko - statistické klasifikace Policejního prezidia České republiky, v souladu s novým číselným označením v trestním zákoníku).

Výzkumné otázky této práce zní:

- Jaký podíl z celkového počtu evidovaných obětí kriminality v letech 2010 – 2014 tvoří oběti ve věku 60 a více let?
- Jaký podíl tvoří oběti - senioři ve věku 60 a více let z celkového počtu obětí u sledovaných druhů trestné činnosti v období 2010 – 2014?

3.2. Zvolená výzkumná metoda

Dalším důležitým krokem je zvolení vhodné metody výzkumu. Metoda je cesta za poznatkem. Je to návod, jak se získávají poznatky, jak se uspořádávají a jak se z nich vyvozují nové poznatky (Malý sociologický slovník, 1970, s. 208). V zásadě se jedná o obecnější výzkumný postup, ve kterém jsou analyzovány poznatky získané prostřednictvím výzkumných technik, uváděny do souvislostí a zobecňovány do ucelené podoby. Jedná se

tedy o jakýsi návod, jak vědecky – opakovatelně, kontrolovaně, systematicky – tedy zobecnitelně poznávat (Reichel, 2009, s. 17). V sociálních vědách jsou uváděny jako tradiční především metoda historická, srovnávací, biografická, statistická a typologická. Principem statistické metody je nahrazení složitosti reálných sociálních fenoménů méně složitými statistickými modely, takže výpověď o struktuře souboru dat je zprostředkovanou výpovědí o zkoumané skutečnosti (Reichel, 2009, s. 29).

Slovo statistika je v praxi chápáno většinou jako znázornování číselných údajů přehlednou formou. Hendl (2009, s. 21) ve své publikaci uvádí definici statistiky jako nauky, jak získat informace z numerických dat. V praxi to znamená, že nám pomáhá jednak při přípravě a provedení výzkumu, a dále nám poskytuje prostředky a koncepty umožňující nám pracovat s výsledky šetření takovým způsobem, abychom správně porozuměli určitému problému.

Kořeny statistiky jako nástroje vědy lze hledat v 18. v počátku 19. století a je spojený se jmény Adolphe Quetelet, Simeon Denis Poisson či Carl Friedrich Gauss.

Metoda analýzy statistických údajů je jednou z kvantitativních forem výzkumu. Kvantitativní výzkum je metoda standardizovaného vědeckého výzkumu, která popisuje zkoumanou skutečnost pomocí proměnných (znaků), které lze vyjádřit čísly. Ta mohou vznikat buď měřeními anebo škálováním samotnými respondenty. Výsledky takového výzkumu jsou později zpracovány – ve většině případů pomocí některé ze statistických metod - a následně interpretovány. Chráska (2007, s. 26) uvádí několik odlišností od kvalitativních forem výzkumu. Jedná se zejména o požadavek na větší soubor dat a respondentů, výsledky jsou více reprezentativní, méně závislé na názorech a schopnostech respondentů. Všechny tyto skutečnosti vedou později k tomu, že výsledky kvantitativního výzkumu jsou lépe ověřitelné a srovnatelné. Nevýhodou této formy výzkumu je naopak náročnější interpretace získaných výsledků. Základ kvantitativně orientovaných výzkumů lze hledat v pozitivismu, resp. v novopozitivismu. Gavora (2000, s. 54) považuje za základ tohoto typu výzkumu existenci jedné reality, venkovního světa, který je nezávislý na našich citech a přesvědčení.

Analýza statistických údajů - jak je zřejmé již z názvu, jedná se o práci s číselnými údaji. Je zjišťováno množství, rozsah nebo frekvence výskytu určitých jevů, resp. jejich míra. Hlavním cílem v kvantitativním výzkumu je třídění údajů a vysvětlení příčin existence nebo změny jevů. Velmi přesné údaje tak umožňují zevšeobecňování a vyslovování předpovědí o jevech. Pro toto výzkumné šetření byly využity dostupné statistické údaje týkající se kriminality se zaměřením na údaje týkající se seniorů jako obětí kriminálního jednání.

Výhodou je, že u řady jevů týkajících se kriminality jsou statistická data k dispozici i v poměrně dlouhodobých trendech, naopak nevýhodou je, že jsou formální a nezachycují jednotlivé případy v jejich mnohotvárnosti. Největší úskalí však tkví zejména ve skutečnosti, že veškeré statistiky obsahují pouze údaje o kriminalitě registrované – to znamená té, která byla oznámena orgánům činným v trestním řízení a již nejsou schopny zachytit kriminalitu latentní.

Sběr informací byl proveden výběrovým šetřením, které je charakterizováno dvěma základními vlastnostmi – relativně malé množství dat ve standardizované podobě je získáno od relativně velké skupiny jedinců a výběr těchto jedinců je prováděn z nějaké známé populace. Respondenty šetření byli všechny oběti kriminálního jednání ve věku nad 60 let žijící v České republice.

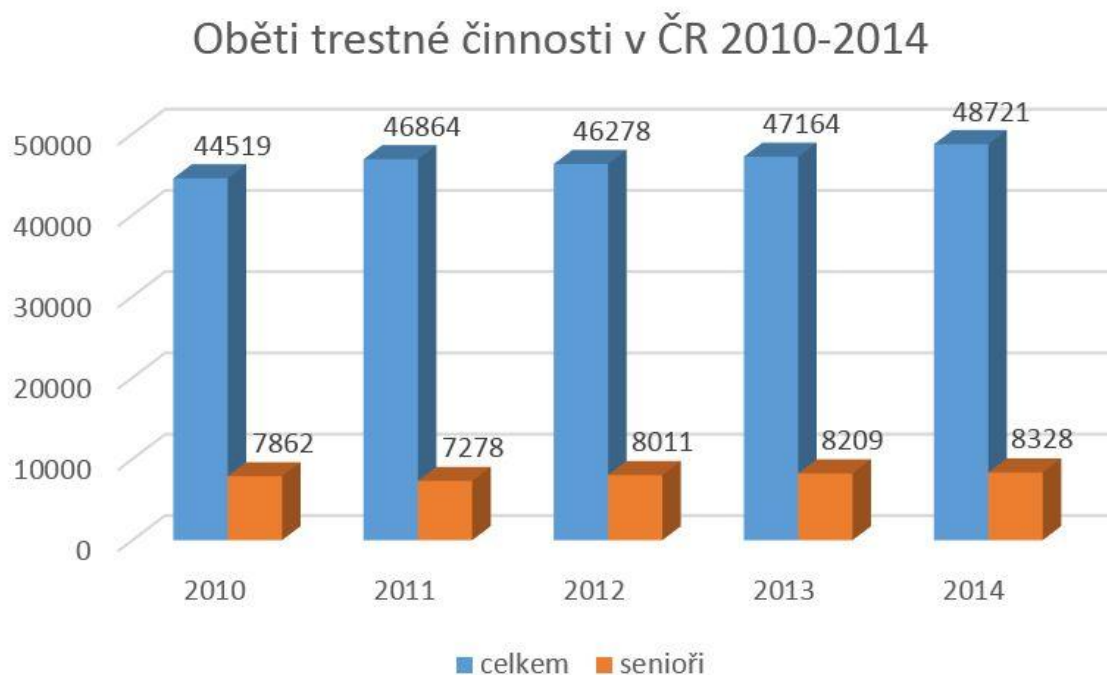
3.3. Výsledky výzkumného šetření

Jak již bylo výše řečeno, k provedení výzkumného šetření bude využito údajů o evidovaných obětech trestné činnosti, které byly získány ze statistik Policie České republiky. Údaje shromážděné PČR jsou nejvýznamnějším uceleným zdrojem informací o obětech kriminality na území České republiky, byť se týkají pouze policií evidovaných obětí kriminality a sledují pouze vybrané druhy trestné činnosti. Vedle těchto policejních statistik existují například některé dílčí údaje organizací zabývajících se pomocí obětem protiprávního jednání a údaje získané ze zatím nesystematických viktimologických výzkumů.

Lidé, kteří se stali oběťmi trestné činnosti jsou terminologií policejních statistik registrováni jako „objekt napadení – osoby“. Dále jsou v policejních statistikách uváděny „objekty soukromé“, „objekty obecné kriminality a „objekty hospodářské kriminality“. „Objekt napadení – osoba“ je dále rozčleněna na „osoby – muži“ a „osoby – ženy“ (to znamená jednotlivce), kteří mohou být dále členěni podle různých kritérií – podle věk, následků trestné činnosti, sociálního hlediska a podobně. „Objekt napadení – osoba“, může být registrována také jako „osoba – skupina osob“. Zde nelze vždy technicky určit pohlaví.

V oficiálních statistikách Policie České republiky jsou evidovány počty obětí, které se vztahují pouze k vybraným druhům trestné činnosti. Jedná se tak zejména o oběti násilné kriminality a v rámci kriminality majetkové jsou evidovány oběti krádeží jiných na osobách a kapesních krádeží. Oběti mnoha dalších druhů trestné činnosti – např. krádeží vloupáním, krádeží věcí z vozidel a dalších tak zůstávají mimo zorné pole oficiálních kriminálních statistik.

Při zpracovávání údajů o počtech obětí kriminality zaznamenaných Policií České republiky je třeba si uvědomit, že jsou zpracovávány údaje o obětech registrované kriminality a nejsou zde obsaženy počty obětí protiprávního jednání oblasti tzv. latentní kriminality.



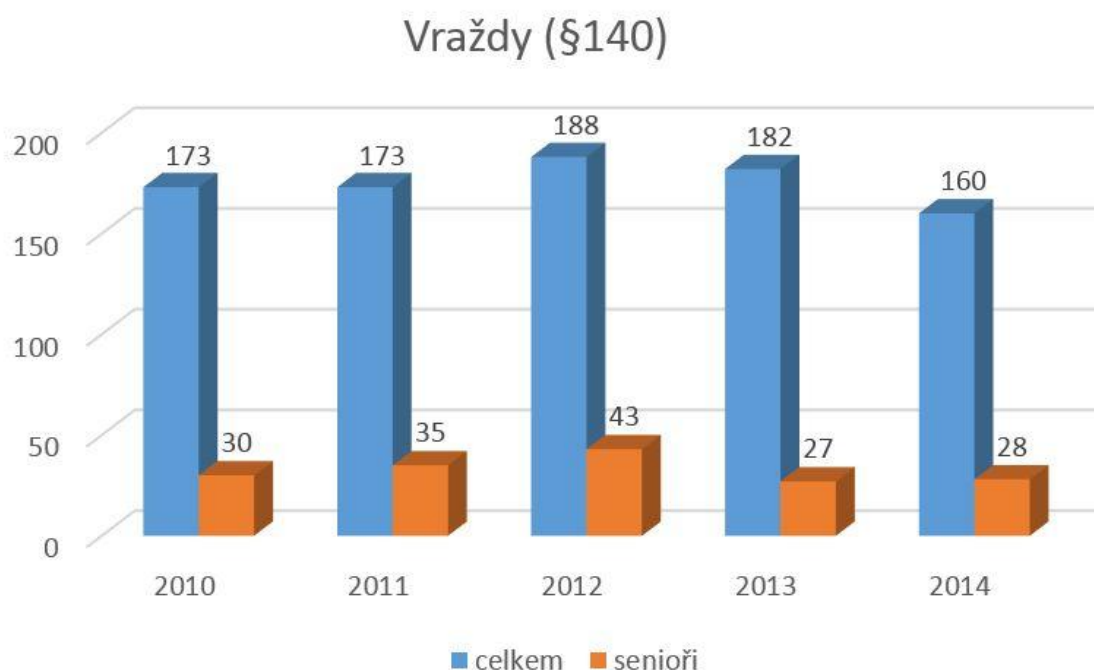
Graf č. 1: Oběti trestné činnosti v ČR 2010-2014

Graf č. 1 ukazuje vývoj celkového počtu policií evidovaných obětí kriminality a vývoj počtu obětí ve věku 60 a více let v letech 2010 - 2014 na území České republiky. V roce 2010 bylo evidováno celkem 44519 obětí. V následujícím roce 2011 došlo k nárůstu počtu obětí o 2345 osob (46864 osob). Rok 2012 byl jediným v tomto pětiletém cyklu, kdy došlo ke snížení počtu obětí oproti roku předchozímu a to o 586 osob (46278 osob). Další dva roky již následovalo zvyšování počtu obětí a to nejprve v roce 2013 o 886 osob (47164 osob) a v roce 2014 o 1557 osob (47721 osob).

Z grafu vyplývá, že v roce 2010 bylo evidováno celkem 7862 obětí kriminality ve věku 60 a více let, což činilo 17,6 % z celkového evidovaného počtu obětí. V roce 2011 došlo ke snížení počtu obětí v seniorském věku o 584 osob na 7278 osob (15,5% z celkového počtu obětí). V dalších letech docházelo k postupnému nárůstu počtu obětí ve věku vyšším než 60 let. Nejprve v roce 2012 došlo ke zvýšení počtu obětí o 733 osob na 8011 (17,3%

z celkového počtu evidovaných obětí), v roce 2013 se zvýšil počet o dalších 198 obětí na 8209 osob (17,4% z celkového počtu osob) a v roce 2014 stoupl o 119 obětí na 8328 osob (17 % z celkového počtu obětí).

Z výše uvedeného vyplývá, že evidované oběti trestné činnosti ve věku 60 a více let tvoří průměrně 16,9% z celkového počtu obětí. Nejméně obětí v seniorském věku bylo evidováno v roce 2011, naopak nejvíce v roce 2014.



Graf č. 2: Oběti trestného činu vraždy (§ 140 tr. z.)

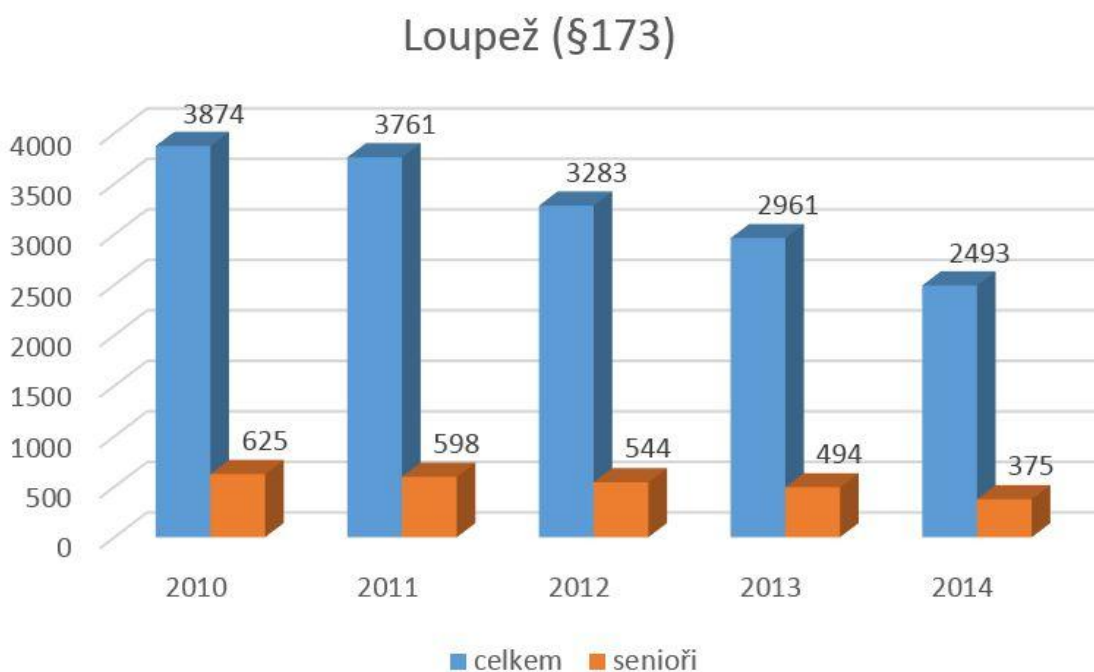
Při evidování trestné činnosti Policií České republiky jsou rozlišovány různé typy vražd. Jedná se o vraždy loupežné, sexuální, na objednávku, vraždy motivované osobními vztahy a tzv. vraždy ostatní. Graf č. 2 porovnává souhrnné počty obětí všech těchto typů vražd.

V roce 2010 a v roce 2011 bylo evidováno shodně 173 obětí trestného činu vraždy. Nejvyšší počet obětí lze vysledovat v roce 2012, kdy stoupl počet obětí na 188 (zvýšení o 15 osob). V roce 2013 a 2014 došlo k postupnému snižování počtu obětí tohoto závažného zločinu a to nejprve o 6 osob na 182 obětí a v následujícím roce o 22 osob na 160 obětí.

V roce 2010 tvořili oběti ve věku 60 a více let 17,3% z celkového počtu obětí. Jednalo se celkem o 30 osob. V roce 2011 došlo k nárůstu obětí z řad seniorů o 5 osob na 35. V tomto roce tvořili senioři více než 20,2% z celkového počtu obětí. Rok 2012 přinesl opět nárůst

počtu obětí v seniorském věku o 8 osob. V tomto roce přesáhl počet seniorů, kteří se stali obětí vraždy 22,8% z celkového počtu obětí. Jednalo se o nejvyšší hodnotu ve sledovaném pětiletém období. V roce 2013 došlo k výraznému poklesu počtu obětí z řad seniorů a to o 16 osob na 27 osob. V tomto roce tvořili oběti z řad seniorů 14,8% z celkového počtu obětí tohoto činu. Posledním sledovaným rokem je rok 2014, kdy se počet obětí zvýšil na 28 osob. Oběti vyššího věku tvořili celkem 17,5% z celkového počtu evidovaných obětí.

V období let 2010 – 2014 tvořili oběti z řad seniorů v průměru 18,5% z celkového počtu obětí zvláště závažného zločinu vraždy. Nejvyšší podíl – 22,8% obětí starších 60 let byl zaznamenán v roce 2012 (43 osob), naopak nejméně – 14,8% osob (27 obětí) bylo evidováno v roce 2013.



Graf č. 3: Loupež (§ 173 tr. z.)

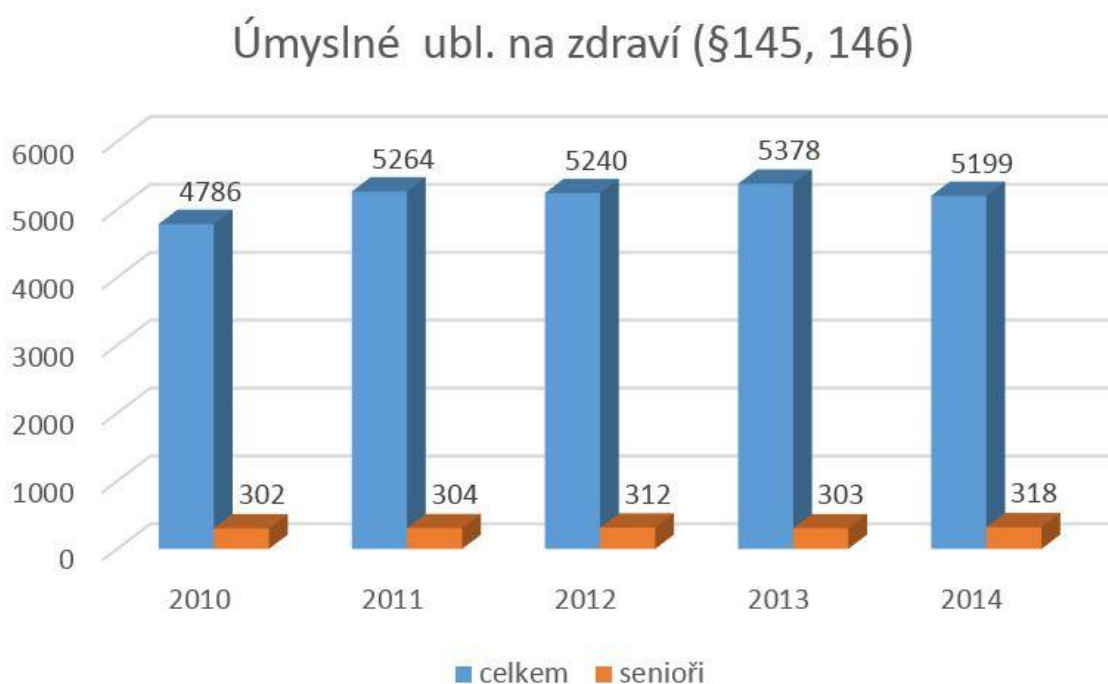
Dalším typem násilné kriminality, kde jsou oběti evidovány oficiálními statistikami Policie České republiky, je trestný čin loupeže.

U tohoto typu trestné činnosti dochází v průběhu sledovaného pětiletého cyklu k postupnému snižování jak celkového počtu obětí, tak počtu obětí ve věku 60 a více let. Zatímco v roce 2010 bylo evidováno celkem 3874 osob, které se stali obětí loupeže, v roce 2011 se počet obětí snížil o 113 osob na 3761 osob, v následujícím roce došlo k dalšímu snížení – tentokrát o 478 obětí na 3283 osob. K dalšímu snížení počtu obětí došlo v roce 2013,

kdy bylo evidováno celkem 2961 osob (- 322 obětí) a k 31. prosinci 2014 bylo evidováno celkem 2493 obětí, což je oproti předešlému roku pokles o dalších 468 obětí.

Nejvyšší počet evidovaných obětí loupeží ve věku 60 a více let byl registrován v roce 2010. Jednalo se o 625 osob, což činilo 16,1% c celkového počtu obětí. V roce 2011 poklesl počet postižených seniorů o 27 osob na 598 obětí. Toto číslo tvoří 15,9% z celkového počtu. Další pokles byl zaznamenán v roce 2012 (o 54 osob) na 544 obětí, což činí 16,5% z celkového evidovaného počtu obětí. Klesající tendence počtu obětí pokračovala i v roce 2013, kdy senioři počtem 494 (-50 osob) tvořili 16,7% z celkového počtu obětí loupeží a v roce 2014, kdy se počet obětí z řad seniorů snížil dokonce o 119 osob na 375 osob, což je 15% z celkového počtu obětí.

Celkový počet obětí trestného činu loupeže, stejně jako počty obětí ve věku 60 a více let měl ve sledovaném období 2010 2014 klesající tendenci. Průměrně tvořili senioři 16% z celkového evidovaného počtu obětí. Nejvyšší podíl byl zaznamenán v roce 2013 (16,7%), naopak nejnižší podíl 15% z celkového počtu obětí byl evidován v roce 2014.



Graf č. 4: úmyslné ublížení na zdraví (§ 145, 146 tr. z.)

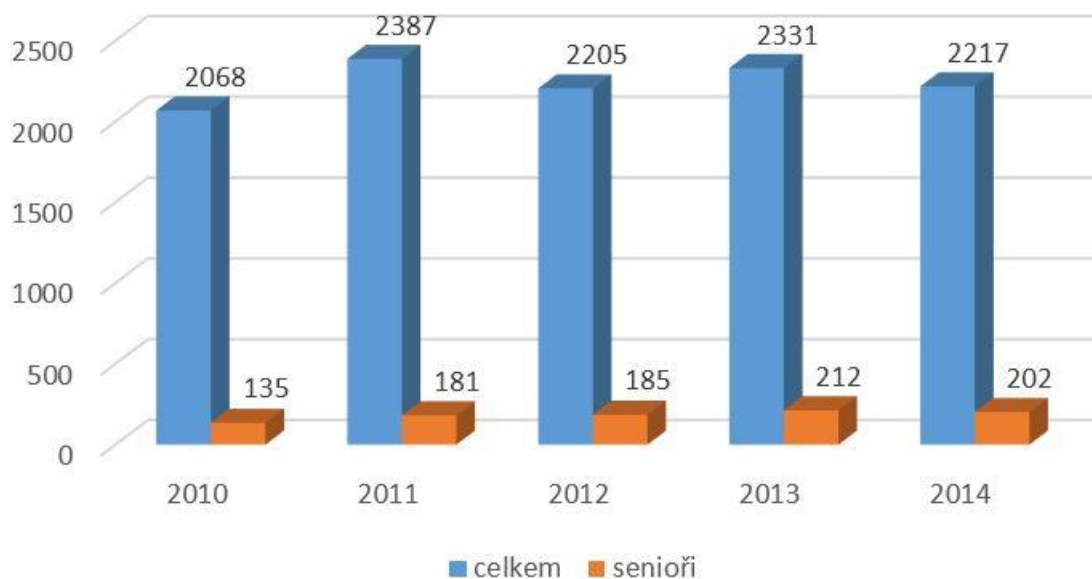
Orgány činnými v trestním řízení, konkrétně PČR jsou statisticky evidovány mimo jiné oběti trestného činu úmyslného ublížení na zdraví.

Vývoj počtu tohoto druhu násilné kriminality má kolísající tendenci. Zatímco v roce 2010 bylo evidováno celkem 4786 obětí, v následujícím roce 2011 vzrostl tento počet o 478 obětí na celkových 5264 osob. V roce 2012 došlo k mírnému poklesu počtu obětí o 24 osob na 5240 evidovaných osob. Rok 2013 byl ve znamení zvýšení celkového počtu o 138 obětí na 5378 a k 31. 12. 2014 bylo evidováno celkem 5199 obětí tohoto trestného činu, což je o 179 osob méně než v roce 2013.

Nejnižší počet obětí ve věku nad 60 let byl statistikou evidován v roce 2010. Jednalo se o 302 osob a tyto se podíleli 6,3% na celkovém počtu obětí. V roce 2011 došlo ke zvýšení o 2 osoby na 304 obětí, což ve statistikách vyjadřovalo 5,7% z celkového počtu evidovaných obětí. K dalšímu mírnému nárůstu počtu obětí došlo v roce 2012, kdy bylo evidováno 312 osob z řad seniorů, což činilo 5,9% ze všech evidovaných obětí. V roce 2013 následoval mírný pokles počtu obětí v seniorském věku a to o 9 osob na 303 evidovaných obětí, což znamená, že oběti - senioři tvořili v tomto roce 5,6% z celkového evidovaného počtu obětí. Posledním analyzovaným rokem je rok 2014, kdy počet obětí ve věku nad 60 let stoupl o 15 osob na 318 osob a jednalo se o 6,2% z celkového evidovaného počtu obětí.

Ve sledovaném období 2010 – 2014 tvořili oběti ve věku 60 a více let průměrně 5,9% z celkového počtu evidovaných obětí trestného činu úmyslného ublížení na zdraví. Nejnižší počet evidovaných obětí z řad seniorů byl zaznamenán v roce 2010, naopak nejvíce obětí této věkové kategorie bylo policejními statistikami evidováno v roce 2014.

Nebezpečné vyhrožování (§353)



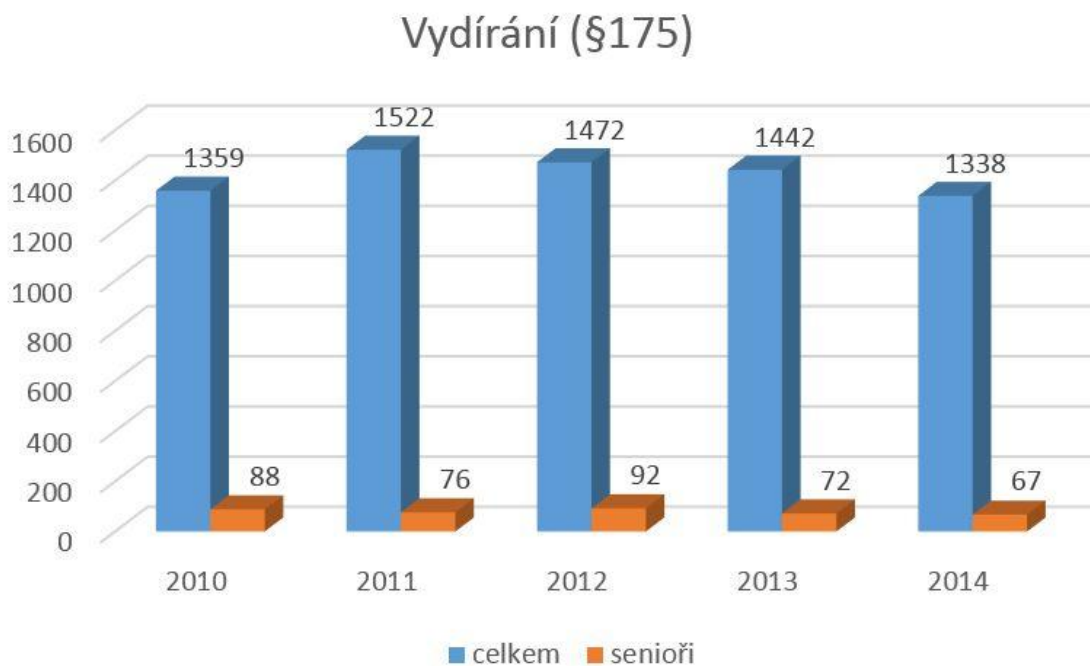
Graf č. 5: Nebezpečné vyhrožování (§ 353 tr. z.)

Mezi násilné trestné činy, kde jsou statistikami PČR evidovány oběti ve věkové kategorii nad 60 let patří trestný čin nebezpečné vyhrožování.

Celkové počty obětí tohoto protiprávního jednání ve sledovaném období 2010-2014 kolísají. Zatímco v roce 2010 bylo evidováno celkem 135 obětí, rok 2011 přinesl nárůst počtu obětí o 319 osob (celkem 2387). K poklesu o 182 obětí došlo v roce 2012, ale rok 2013 přinesl opět zvýšení počtu evidovaných obětí, tentokrát o 126 osob na celkem 2331. V posledním sledovaném roce 2014 byl zaregistrován opět pokles celkového počtu obětí na 202 osob (pokles o 10 osob).

Oběti z řad seniorů tvořili v roce 2010 6,5% z celkového počtu evidovaných obětí (135 osob). V roce 2011 došlo k nárůstu počtu obětí – seniorů o 46 osob na celkem 181 osob, což činilo 7,5% z celkových evidovaných počtů obětí. Další mírné zvýšení počtu obětí přinesl rok 2012, kdy policejní statistiky vykazovaly celkem 185 obětí ve věku 60+ a na celkovém počtu obětí se tak podílely 8,4%. K nárůstu došlo i v následujícím roce 2013 a to o 27 osob na 212, což znamená, že v tomto roce činil podíl evidovaných obětí – seniorů 9,1%. Poslední rok sledovaného období – rok 2014 přinesl opět snížení o 10 osob – evidovaný počet obětí v seniorském věku činil stejně jako v roce předchozím 9,1% z celkového počtu evidovaných obětí.

V období let 2010 – 2014 evidované oběti ve věku roce 60 a více let tvořili průměrně 8,2% celkového počtu obětí násilného trestného činu nebezpečné vyhrožování. Nejnižší podíl obětí z řad seniorů byl statisticky evidován v roce 2010, naopak nejvíce obětí v seniorském věku bylo evidováno v roce 2013.



Graf č. 6: Vydírání (§ 175 tr.z.)

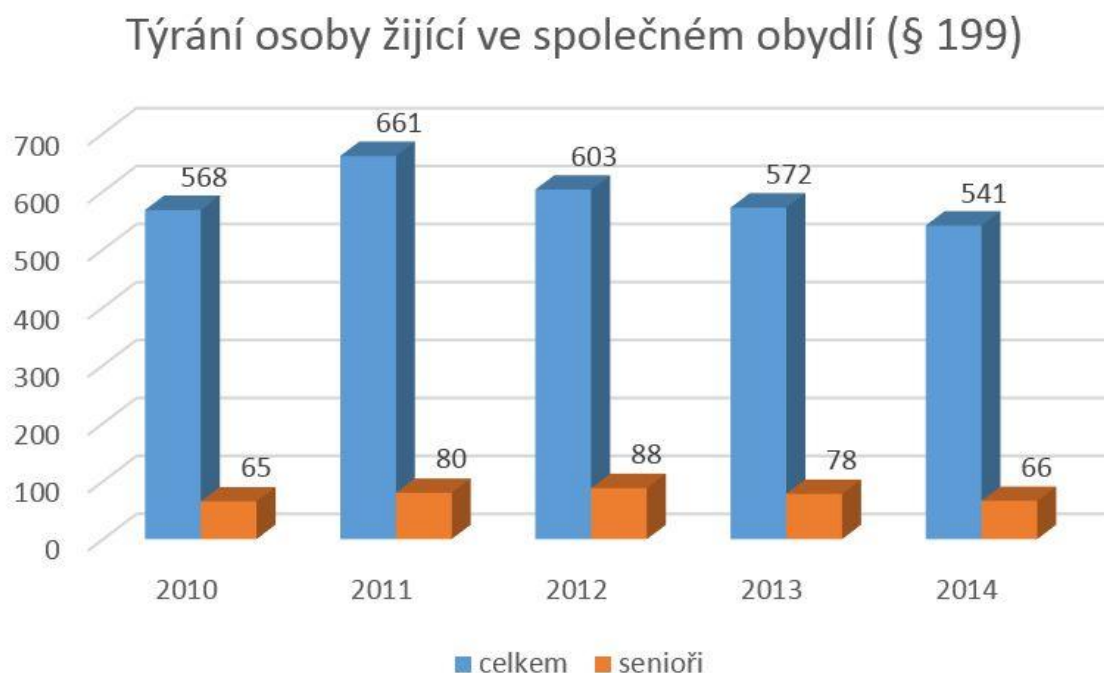
Dalším trestným činem, kde jsou statistikami evidovány oběti seniorského věku je trestný čin vydírání.

V časovém období let 2010-2014 byl počet obětí tohoto násilného činu následující: v roce 2010 bylo evidováno celkem 1359 obětí, v následujícím roce došlo ke zvýšení počtu evidovaných obětí o 163 (1522 osob). Poté lze již sledovat postupné snižování počtu obětí – v roce 2012 došlo ke snížení počtu o 50 obětí (1472), následující rok o dalších 30 obětí (1442) a v posledním sledovaném roce 2014 bylo evidováno celkem 1338 osob, což znamená snížení počtu o 104 obětí.

Oběti ve věku 60 a více let tvořily v roce 2010 6,4% z celkového počtu evidovaných obětí této trestné činnosti. Jednalo se o 88 osob. V roce 2011 došlo k poklesu počtu obětí seniorů na 76 (-12) a tvořily celkem 4,9% celkového počtu. Ke zvýšení počtu evidovaných obětí ve věkové kategorii 60+ došlo v roce 2012, kdy bylo evidováno 92 obětí, což činilo 6,2% z celkového počtu. Ke snížení došlo opět v roce 2013 (-20) na 72 obětí a 4,9% ze všech

evidovaných obětí tohoto druhu kriminality a další snížení lze zaznamenat v roce 2014, kdy oběti seniorského věku tvořily 5% z celkového počtu (67 osob).

V období let 2010 – 2014 byli senioři oběťmi trestného činu vydírání průměrně v 5,5% evidovaných případů vydírání. Nejméně obětí vyššího věku bylo evidováno v policejních statistikách v roce 2014, naopak nejvyšší počet obětí seniorů tohoto trestného činu byl zaznamenán v roce 2012.



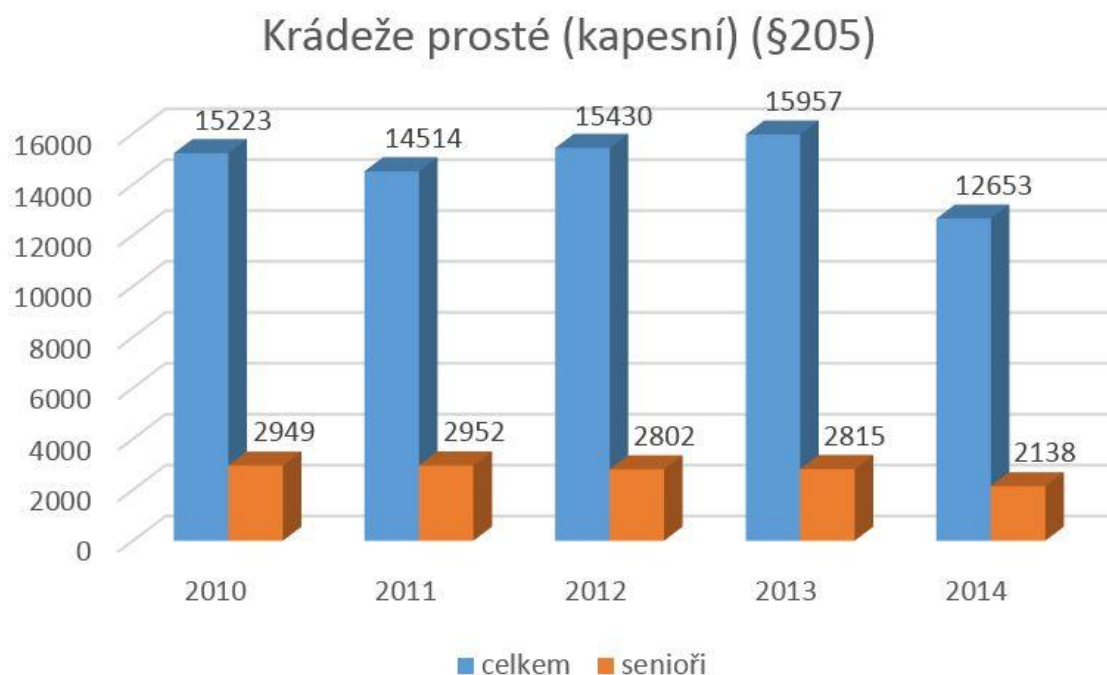
Graf č. 7: Týrání osoby žijící ve společném obydlí (§ 199 tr.z.)

V analyzovaném časovém úseku let 2010 – 2014 došlo nejprve k nárůstu počtu evidovaných obětí trestného činu týrání osoby žijící ve společné domácnosti a to z počtu 568 obětí v roce 2010 na celkem 661 obětí v roce následujícím (počet obětí se zvýšil o 93 osob). V následujícím již celkový počet obětí postupně klesal – a to na 603 obětí v roce 2012 (- 58 osob), o dalších 31 obětí klesl v roce 2013 (celkem 572 osob) a následně byla klesající tendence počtu obětí potvrzena i v roce 2014, kdy bylo celkem evidováno 541 obětí (-31). Oběti senioři tvořili v roce 2010 11,4% z celkové počtu obětí (65 osob). Rok 2011 přinesl zvýšení počtu obětí této věkové kategorie o 15 (80 osob) což ve statistikách znamenalo zvýšení podílu seniorů na celkovém počtu evidovaných obětí na 12,1%. Další zvýšení počtu obětí starších 60 let zaznamenaly statistiky v roce 2012, kdy počet těchto obětí stoupl na 88 a tvořily téměř 14,7% z celkového počtu evidovaných obětí. Mírný pokles byl zaznamenán

v roce 2013, kdy senioři počtem 78 osob tvořili celkem 13,6% celkového evidovaného počtu obětí. K poklesu došlo také v posledním roce analyzovaného období, kdy podíl seniorů na celkovém počtu obětí činil 12,1% (66 osob).

V letech 2010 – 2014 byli senioři zastoupeni průměrně 12,8% na celkovém počtu evidovaných obětí trestného činu týrání osob žijících ve společném obydlí. Nejvíce evidovaných obětí starších 60 let trestného činu týrání osoby žijící ve společném obydlí bylo v roce 2012, naopak nejnižší podíl obětí seniorů byl evidován v roce 2014.

Z majetkových trestných činů, kde jsou Policií České republiky evidovány oběti byly k provedení analýzy statistických údajů vybrány dva druhy trestné činnosti a to krádež prostá (kapesní) a krádež - jiná na osobách.

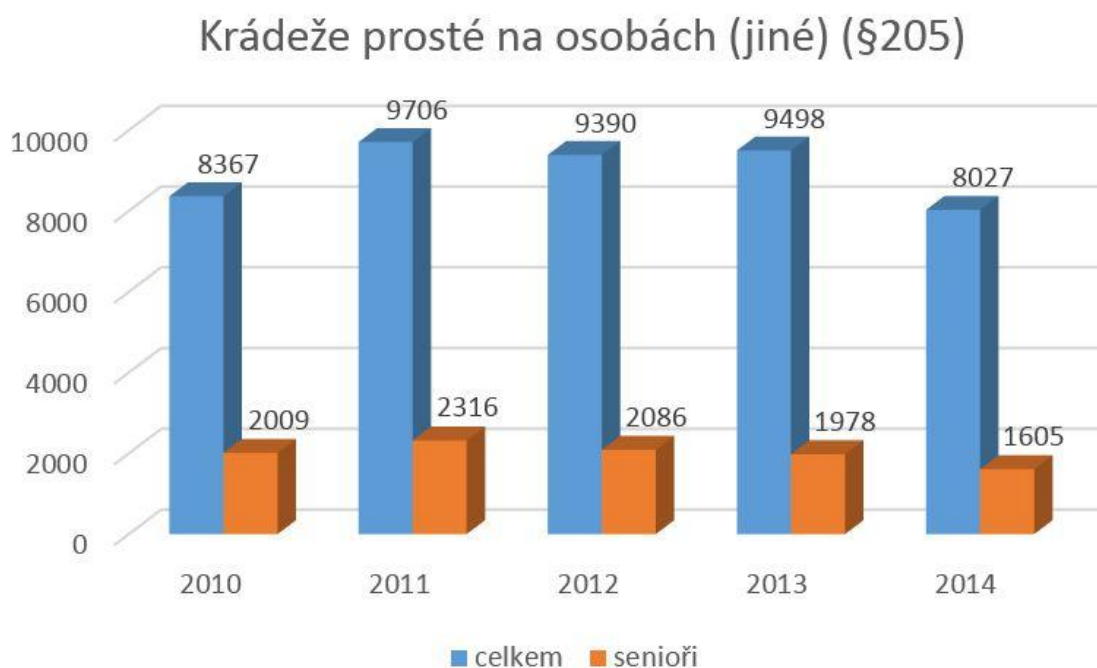


Graf č. 8: Krádež prostá – kapesní (§205 tr.z.)

Na počátku analyzovaného období, v roce 2010 bylo evidováno celkem 15223 obětí tzv. kapesních krádeží. V následujícím roce zaznamenaly policejní statistiky pokles počtu obětí o 709 osob na 14514 osob. V letech 2012 a 2013 měly statistiky celkového počtu obětí vzestupný charakter – v roce 2012 bylo evidováno 15430 obětí a v roce 2013 vzrostlo toto číslo o dalších 527 osob na celkem 15957 obětí. V roce 2014 byl zaznamenán prudký pokles obětí tohoto trestného činu a to o 3304 osob na konečných 12653 obětí.

V letech 2010 -2013 se počet obětí této trestné činnosti měnil jen v řádu jednotek. V roce 2010 bylo evidováno 2949 obětí ve věku 60 a více let a tvořily téměř jednu pětinu z celkového počtu obětí. V roce 2011 se zvýšil počet obětí seniorů na 2952 (+3) a činil tak více než 20,5% celkového počtu evidovaných obětí. V roce 2012 došlo k poklesu o 137 osob (2802 obětí) a snížil se tak podíl obětí seniorů na celkovém počtu obětí na 18,1%. V následujícím roce došlo ke zvýšení počtu evidovaných obětí seniorů o 13 osob (celkem 2815 a jejich podíl na celkovém počtu se snížil na 17,6%. K největšímu snížení počtu obětí ve věku 60+ došlo v roce 2014, kdy byl zaznamenán pokles o 677 osob (2138 obětí) a jejich podíl nacelekovém počtu obětí klesl na 17%.

Ve sledovaném období 2010 – 2014 byli senioři zastoupeni v celkovém počtu evidovaných obětí průměrně 18,6%. Nejvíce obětí seniorů bylo evidováno v letech 2010 a 2011, naopak největší pokles byl zaznamenán v roce 2014.



Graf č. 9: Krádež prostá na osobách – jiné (§205 tr.z.)

V roce 2010 bylo celkem evidováno 8367 obětí této trestné činnosti. K prudkému zvýšení o 1339 osob (celkem 9706) došlo v roce 2011. V následujícím roce byl zaznamenán pokles celkového počtu evidovaných obětí o 316 osob (9390 obětí). V roce 2013 vykazují statistiky nárůst počtu evidovaných obětí na 9498 osob (+ 108 obětí). K největšímu meziročnímu poklesu došlo v roce 2013 – 2014 o 1471 osob na celkem 8027 evidovaných obětí.

V roce 2010 bylo evidováno 2009 obětí věkové kategorie 60 a více let, což činilo téměř 24% z celkového počtu obětí. V roce 2011 vzrostl počet obětí o 307 (2316 osob) a jejich podíl na celkovém evidovaném počtu obětí činil 23,8%. V následujícím roce bylo evidováno 2086 obětí seniorů a podíl na celkovém počtu obětí se snížil na 22,2%. Další pokles byl zaznamenán v roce 2013, kdy bylo evidováno 1978 obětí seniorů a jejich podíl na celkovém počtu evidovaných obětí se snížil na 20,8%. Snížení počtu obětí na 1605 osob v roce 2014 znamenalo pokles podílu obětí seniorů na celkovém počtu evidovaných obětí na 20%.

V průměru tvořily oběti věkové kategorie 60 a více let 22,1% z celkového počtu evidovaných obětí této trestné činnosti. Nejvyšší podíl byl zaznamenán v roce 2010, kdy senioři tvořili téměř čtvrtinu z celkového počtu evidovaných obětí, naopak nejméně obětí seniorů bylo zaznamenáno v roce 2014.

3.4. Shrnutí výsledků výzkumného šetření

Cílem výzkumného šetření bylo zmapovat kriminalitu páchanou na seniorech v České republice v letech 2010 – 2014. Respondenty výzkumného šetření byli všichni senioři ve věku 60 a více let, kteří se v České republice v letech 2010 – 2014 stali oběťmi trestné činnosti. K dosažení cíle výzkumného šetření byla využita metoda analýzy statistických údajů.

Z výzkumného šetření vyplývá, že podíl obětí seniorů ve věku 60 let a více v České republice byl v analyzovaném období let 2010 – 2014 průměrně 16,9% z celkového počtu evidovaných obětí.

Zatímco u některých vybraných druhů trestné činnosti byl podíl obětí seniorů na celkovém počtu poměrně nízký – např. trestný čin vydírání – 5,5%, úmyslné ublížení na zdraví – 5,9 %, nebezpečné vyhrožování – 8,2% u dalších evidovaných druhů trestné činnosti již přesáhl hranici 10% - jedná se o násilný trestný čin týrání osoby žijící ve společném obydlí, kde podíl evidovaných obětí seniorů na celkovém počtu činí 12,8%, přes trestný čin loupeže, kde je na úrovni 16% až po nejzávažnější násilný trestný čin vraždy, kde podíl seniorů tvoří 18,5% z celkového počtu evidovaných obětí kriminality.

Vysoký podíl obětí seniorů byl výzkumným šetřením prokázán také u analyzovaných statistických údajů některých druhu majetkových trestných činů. V případě trestného činu krádež prostá – kapesní činí podíl obětí z řad seniorů 18,6 z celkového počtu evidovaných obětí a ještě větší – více než 22% je podíl obětí seniorů na celkovém počtu evidovaných obětí trestného činu krádež prostá na osobách.

4. Prevence kriminality páchané na seniorech

Při omezování kriminality ve většině demokratických států se ukazuje, že předcházení kriminalitě přináší prokazatelně lepší výsledky a je mnohem účinnější, než její potlačování prostředky trestního práva. Lze tedy říci, že prevence kriminality je mnohem levnější než represe kriminality za použití prostředků trestního práva. V politice usilující o zvýšení bezpečnosti občanů a o kontrolu kriminality je jednoznačně preferována právě prevence kriminality před její represí.

Pod pojem prevence kriminality lze zahrnout soubor nerepresivních opatření, to znamená všech aktivit, které jsou vyvíjeny státními, veřejnoprávními a soukromoprávními subjekty a směřují k předcházení páchaní kriminality a snižování obav z ní. Do této kategorie jsou zařazena všechna opatření, jejichž důsledkem nebo cílem je zmenšování závažnosti a celkového rozsahu kriminality a jejich následků.

Struktura prevence kriminality je tvořena třemi základními prvky: sociální prevencí, situační prevencí a prevencí viktimmnosti a pomoc obětem trestných činů.

Sociální prevence – je charakterizována aktivitami, které ovlivňují proces socializace, sociální integrace a aktivitami zaměřenými na změnu nepříznivých ekonomických a společenských podmínek, jež jsou uváděny jako zásadní příčiny páchaní trestné činnosti. Na tektitu sociální prevence lze jen usuzovat, je velmi obtížně statisticky nebo ekonomicky měřitelná. Sociální prevence je součástí sociální politiky státu.

Situační prevence – je postavena na faktech, že určitý druh kriminality se objevuje na určitém místě, za určitých okolností a v určitém čase. Kriminogenní podmínky se snaží minimalizovat prostřednictvím opatření technické, fyzické a režimové ochrany. Míra úspěšnosti situační prevence je vysoká. Odpovědnost za opatření situační prevence je především na občanech a obcích a v rámci daných kompetencí také Ministerstvo vnitra, tedy Policie ČR.

Prevence viktimmnosti a pomoc obětem trestných činů – je založena na konceptech bezpečného chování a psychickou připravenost ohrožených osob. V praxi se jedná o různé formy právního, zdravotního nebo psychologického poradenství. Lze sem začlenit také trénink obranných strategií.

Všechny tyto přístupy se vzájemně doplňují ve třech úrovních preventivních aktivit:

Primární prevence – jedná se o výchovné, volnočasové, vzdělávací a poradenské aktivity, které jsou zaměřené na nejširší veřejnost. Těžištěm primární prevence jsou rodina, škola a

lokální společenstva. Velká pozornost je zaměřena zejména na pozitivní ovlivňování dětí a mládeže.

Sekundární prevence – cílovou skupinou této formy prevence jsou jedinci a skupiny osob, kde existuje zvýšená pravděpodobnost, že budou pachateli nebo oběťmi trestné činnosti. Dále se zabývá sociálně patologickými jevy a příčinami kriminogenních situací.

Terciární prevence – spočívá v postupné resocializaci kriminálně narušených osob. Cílem je udržení výsledků dosažených předchozí intervencí.

4.1. Formy prevence vhodné pro seniory

Prevence kriminality páchané na seniorech může mít mnoho forem. Prevence, která probíhá písemnou formou je nejméně časově náročná a je velice efektivní. Písemné materiály se dostanou mezi velké množství seniorů a to i mezi ty, kteří se vyhýbají kontaktu s ostatními lidmi a jsou izolováni od světa ve svých bytech či domech. Písemně se může varování dostat do novin, časopisů, „letáků“ nebo do zpravodajů, které vydávají jednotlivá města či vesnice. Stejně tak mohou být vyvěšeny písemné materiály na informačních nástěnkách u lékařů, rehabilitačních pracovníků či v lékárnách. Tato forma prevence je podle mého názoru velice účinná.

Prevence prostřednictvím médií – zejména rozhlasu a televize. Tato forma prevence zasáhne největší spektrum lidí, tedy i seniorů, kterým je mnohdy televize či rozhlas jediným společníkem. Senioři mají mnohdy televizi nebo rádio puštěné celý den a vytváří si ve svém bytě nebo domě zvukovou kulisu, aby se necítili tak sami. Proto je vhodné ve sdělovacích prostředcích upozorňovat na nebezpečné situace, do kterých se mohou senioři dostat a v poslední řadě také na možnosti pomoci v případě, že k takové situaci dojde.

Prevence formou besed a přednášek. Tato forma prevence je podle mého názoru jedna z nejúčinnějších, i když pro přednášejícího je příprava takové akce náročná, např. je třeba zajistit vhodné místo pro pořádání takové akce, přednášku vhodně načasovat a vhodně zvolit obsah přednášky. Je nutné v co nejkratším čase sdělit maximum informací. Udržet pozornost seniora bývá někdy složité, a proto je vhodné do přednášky seniory zapojit, ptát se jich na jejich zkušenosti, jak by v uvedených příkladech jednali, dát jim prostor ke kladení otázek, i když třeba nesouvisí zcela s tématem a je také dobré, aby si z besedy něco odnesli – například letáček, kde jsou informace o možnostech pomoci v případě, že se senior stane obětí protiprávního jednání.

Závěr

Bakalářská práce je zaměřena na problematiku kriminality páchané na seniorech v České republice. V úvodní části práce byl definovat pojem senior, popsán proces stárnutí a charakterizovány různé typy chování typické pro tuto věkovou kategorii. Dále bylo cílem této práce popsat typologii obětí a pachatele protiprávního jednání. Snahou bylo zmínit také prevenci - její účel a různé typy.

V bakalářské práci se podařilo popsat osobnost seniora, dále změny, ke kterým v tomto věku dochází a zmapovat různé typy chování seniorů. V obecné rovině byla charakterizována oběť protiprávního jednání i pachatel.

Cílem bakalářské práce bylo zjistit jaký podíl z celkového počtu evidovaných obětí v období let 2010 – 2014 tvořily oběti ve věku 60 a více let a jak je tomu s podílem obětí v seniorském věku na celkovém počtu evidovaných obětí u vybraných druhů kriminality

Výzkumné šetření prokázalo, že senioři tvoří neopomenutelnou část z celkového počtu evidovaných obětí trestné činnosti v České republice. Alarmující je fakt, že u některých druhů trestné činnosti jsou oběti z řad seniorů zastoupeny velice výrazně. Jedná se zejména o násilný trestný čin vraždy a o druhy majetkové trestné činnosti – krádež prostá na osobách, krádež prostá – kapesní. Na základě výsledků výzkumného šetření byly navrženy některé formy prevence. Práce by měla pomoci zejména při volbě vhodných forem prevence pro tuto věkovou skupinu.

Žijeme v době, kdy dochází k postupnému zvyšování průměrného věku lidské populace. Obecně lze říci, že se prodlužuje délka lidského života. Tato skutečnost se bezprostředně týká i populace obyvatel České republiky. Na základě všech těchto skutečností byl v roce 1998 dokonce 1. říjen vyhlášen Dnem seniorů, který měl deklarovat vstřícnější a přátelštější postoj naší společnosti ke starým lidem.

Namísto naplnění myšlenek solidarity, přátelství a vstřícnosti k lidem vyššího věku nám policejní a další statistiky dokládají vysoká čísla počtu kriminálních skutků páchaných právě na seniorech. Tato skutečnost je o to závažnější, že uváděné statistiky jsou jen vrcholkem ledovce, protože skutečná čísla počtu protispolečenských jednání spáchaných na seniorech jsou zcela jistě podstatně vyšší.

Naše současná společnost se hektickým tempem snaží co nejrychleji dosáhnout konzumního způsobu života. Mnozí se ve snaze dosáhnout svých cílů nezastaví před ničím – ani před násilím.

Jsme svědky toho, že dochází k trvalému nárůstu počtu spáchaných trestných činů, kdy obětí jsou ti nejslabší – ať už to jsou děti, ženy, či právě senioři. Je třeba, abychom si všichni uvědomili, že obětí se může stát každý z nás. Nesmíme tedy tolerovat takové chování a jednání, které ohrožuje lidský život, zdraví, svobodu, lidskou důstojnost či majetek.

Myslím si, že v poslední době se tématu kriminality páchané na seniorech a pomoci obětem takového jednání věnuje větší pozornost. Ať už Policie České republiky, či další státní orgány, ale také neziskové organizace jako např. Bílý kruh bezpečí, Elpida, Probační a mediační služby a další se snaží nejen informovat o existujících rizicích, ale v případě potřeby také aktivně pomáhat.

Tyto iniciativy však nestačí. Měli bychom si uvědomit, že pomoc slabým a potřebným by měla být základem morálky naší lidské společnosti. Právě tyto vlastnosti nás totiž odlišují od zvířat a tvoří podstatu našeho „lidského bytí“.

Seznam použitých zdrojů

Literatura:

BOUŘA, Václav. *Vybrané kapitoly z kriminologie*. 1. Vydání. Ostrava, Ostravská univerzita v Ostravě, Pedagogická fakulta, 2003. 108 s. ISBN 80-7042-259-9.

ČÍRTKOVÁ, Ludmila. *Kriminální psychologie*. 1. Vydání. Praha: Eurounion, 1998, 118 s. ISBN 80-85858-70-3.

FISCHER, Slavomil; ŠKODA, Jiří. *Sociální patologie: Analýza příčin a analýza ovlivňování závažných sociálně patologických jevů*. 1. Vydání. Praha: Grada publishing, a.s., 2009, 224 s. ISBN 978-80-247-2781-3.

GAVORA, Peter. *Úvod do pedagogického výzkumu*. Brno: Paido, 2000, 207 s. ISBN 80-85931-79-6.

HAŠKOVCOVÁ, Helena. *Fenomén stáří*. 1. Vydání. Praha: Panorama, 1990, 390 s. ISBN 80-7038-158-2

HENDL, Jan. *Přehled statistických metod: analýza a metaanalýza dat*. 3. Přpracované vydání. Praha: Portál, 2009, 696 s. ISBN 978-80-7367-482-3

HERETIK, Anton. *Základy forenzní psychologie*. 2. Vydání. Bratislava: Slovenské pedagogické nakladatelstvo, 2004, 376 s. ISBN 978-80-10-00341-9.

HOVORKA, Jaroslav. *Cesta do stáří: aneb dopisy i pro mladé*. 2. vydání. Praha: Práce, 1980, 126 s. ISBN 24-112-80.

HOLMEROVÁ, I. A KOL. *Vybrané kapitoly z gerontologie*. Gerontologické centrum, 2007, 259 s. ISBN 974-80-254-0179-8.

CHRÁSKA, Miroslav. *Metody pedagogického výzkumu*. 1. Vydání. Praha: Grada, 2007, 272 s. ISBN 978-80-247-1369-4.

KRAUS, Blahoslav, HRONCOVÁ Jolana; a kolektiv. *Sociální patologie*, 2. Vydání. Hradec Králové: Gaudeamus, 2010, 325 s. ISBN 978-80-7435-080-1

KRAUS, Blahoslav. *Základy sociální pedagogiky*. Vyd. 1. Praha: Portál, 2008, 215 s. ISBN 788073673833.

LANGMEIER, Josef, KREJČÍŘOVÁ, Dana. *Vývojová psychologie*. 3. vydání. Praha: Grada publishing,a.s., 1998.344 s. ISBN 80-7169-195-X

Malý sociologický slovník. 1. Vydání. Praha, 1970, 614 s. (ISBN neuvedeno).

MATOUŠEK, Oldřich. *Slovník sociální práce*. 2. Vydání. Praha: Portál, 2005, 272 s. ISBN 978-80-7367-368-0

MÜHLPACHR, Pavel. *Gerontopedagogika*. 1. Vydání. Brno: Masarykova univerzita, 2004.204 s. ISBN 978-80-210-5029-7

NOVOTNÝ, Oto, ZAPLETAL, Josef; a kolektiv. *Kriminologie*. 2. Přepřacované vydání. Praha: ASPI, 2004, 451 s. ISBN 80-7357-0262.

NOVOTNÝ, Oto, ZAPLETAL, Josef, a kolektiv. *Základy kriminologie*, 1. Vydání. Praha: Karolinum, 1993, 137 s. ISBN 80-7066-821-0.

ONDRUŠOVÁ, Jiřina. *Stáří a smysl života*. 1. Vydání. Praha: Karolinum, 2011, 168 s. ISBN 978-80-246-199-72

PACOVSKÝ, Vladimír. *Geriatrická diagnostika*. 1. vydání. Praha: Scientia Medica, 1994.152 s. ISBN 80-85526-32-8.

PIDRMAN, Vladimír, KOLIBÁŠ Eduard. *Změny jednání seniorů*. 1. vydání. Praha: Galén, 2005,158 s. ISBN 80-7262-363-X.

PICHAUD, Clément a Isabelle THAREAU. *Soužití se staršími lidmi: praktické informace pro ty, kdo doma pečují o staré lidi, i pro sociální a zdravotnické pracovníky*. 1. vyd. Praha: Portál, 1998, 156 s. ISBN 80-717-8184-3.

PŘÍHODA, Václav. *Ontogeneze lidské psychiky*. 1. Vydání. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1974.496 s. ISBN 14-429-74.

REICHEL, Jiří, *Kapitoly metodologie sociálních výzkumů*. 1. Vydání. Praha: Grada Publishing, a.s., 2009, 192 s. ISBN 978-80-247-3006-6

SOCHŮREK, J. *Nástin vybraných problémů viktimologie*. 1. Vydání. Liberec: Technická univerzita v Liberci, 2003.52 s. ISBN 80-7083-745-4.

TOŠNEROVÁ, T. *Ageismus – průvodce stereotypy a mýty o stáří*. 1. Vydání. Ambulance pro poruchy paměti, 2002, 48 s. ISBN 80-2389506-0.

VÁGNEROVÁ, Marie. *Vývojová psychologie II.: dospělost a stáří*. Vyd. 1. Praha: Karolinum, 2007, 461 s. ISBN 978-80-246-1318-5.

VÁGNEROVÁ, Marie. *Psychopatologie pro pomáhající profese*. 3. vydání. Portál, 2002, 870 s. ISBN 978-80-7367-414-4.

VENGLÁŘOVÁ, Martina. *Problematická situace v péči o seniory: příručka pro zdravotnické a sociální pracovníky*. 1. Vydání. Praha: Grada, 2007. 96 s. ISBN 978-80-247-2170-5

Internetové zdroje:

VOŇKOVÁ, J., Lienau, M. Jak dál v právní úpravě domácího násilí? Gender. Rovné příležitosti. Výzkum. 2002. s.9 -10, cit. (16.3.2015). Dostupné z <http://www.vlada.cz/assets/media-centrum/aktualne/Narodni-akcni-plan-prevence-domaciho-nasili-na-leta-2011-2014.pdf>

ČÍRTKOVÁ, L. *Senioři jako oběti trestných činů*. Vyšlo jako příloha časopisu POLICISTA, 2007, roč. 13, č. 6, s. 14-16, vydává MVČR, (cit. 25.12.2014). Dostupné z <http://aplikace.mvcr/archiv2008/policista/2007/06/index.html>

Kriminalita. Policie České republiky. online cit. 12.2.2015. Dostupné z: <http://www.policie.cz/statistiky-kriminalita.aspx>

TOŠNEROVÁ, T. *Problematika špatného zacházení se staršími občany*, aktualizováno 11/2011 (cit. 25.12.2014). Dostupné z: <http://www.fno.cz/informace-pro-pacienty/charta-prav-a-svobod-starsich-obcan>

Legislativa:

Zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník

Zákon č. 273/2008 Sb., o Policii České republiky, ve znění pozdějších právních předpisů

Zákon č. 200/1990 Sb., o přestupcích, ve znění pozdějších právních předpisů